

KULTÚRA

ROČNÍK XXI. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

11. JÚLA 2018

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Božie slovo pri rôznych príležitostiach rozpráva o sviatočnom dni židovského ľudu, o sobote. Jeho dodržiavanie a slávenie patrí dodnes k najdôležitejším „inštitúciám“ náboženského života pravoverných židov. V tejto súvislosti sa mi v pamäti vynoria obrazy z púte do Svätej zeme. Doteraz židovskí veriaci slávia soboty presne podľa predpisov ich zákonníka. Sviatočný deň začína už v predvečer, po západe slnka. V piatok večer sa objavovali na uliciach sviatočne vyobliekani muži a ženy. Nakupovali potraviny. Zákon predpisuje obliecť sa v sobotu do najkrajších a najcennejších šiat, ktoré sú v dome. V sobotu sa nevarí, jedlo na sviatok je treba podľa Zákona pripraviť už v predchádzajúci deň. Ak je potrebné v dome zapáliť oheň, urobí to kresťanská zamestnankyňa alebo služobníctvo. Jedla má byť hojne a toho najlepšieho; pretože sobota nie je dňom smútku, lež radosťou, pripomína Zákon. Kde je synagóga, modlitebňa, v sobotu predpoludním sa naplní židovskými veriacimi. Z nej zaznievajú nám nezrozumiteľné modlitby a spevy. Sobotný deň doteraz trávi židovská rodina a komunita v úplnom odpočinku, ako ho prísne nariaďuje starozákonný zákonodarca Mojžiš (por. Dt 5, 12 – 15). Neskorší židovskí vykladači Zákona vypočítali menovite tridsaťdeväť prác, ktoré bolo v sobotu zakázané konať. Ďalšie, mnohé iné predpisy o sobote uvalili na Židov podľa zásahov, úprav a komentáru neskoršieho Talmudu a talmudistov takú záväznú silu ako všetky iné predpisy Zákona spolu. Ich otrocké dodržiavanie spolu s príslušnosťou k Abrahámovmu vyvolenému pokoleniu má zabezpečiť späsu...

Prečo, z akých dôvodov bolo a je povinné prežiť tak slávnostne sobotu? Mojžišov Zákon naznačuje prvý dôvod: Boh, pôvodca, Stvoriteľ sveta vytvoril svet za šesť dní, v siedmy deň ustal vo svojom konaní (por. Gen 2, 1-4). Práve Božie počínanie má byť vzorom pre každého príslušníka Bohom vyvoleného národa. V iných spisoch Starého zákona sa uvádza ďalší a dôležitejší dôvod: sobota, sviatočný deň, má byť ustavičnou pamiatkou na slávnostnú zmluvu medzi Bohom a Židmi. Vyvolenému národu dal Boh v počiatkoch jeho dejín a potom vždy nanovo prísľub: „Ja, Boh, budem vaším Bohom, a vy budete mojim národom.“ Prísľub celkom osobitej blízkosti Boha, jeho starostlivosti, priam vyznania lásky. Sobota, sviatočný deň, má byť preto ustavičnou oslavou uvedených Božích činov. Na ďalších miestach ži-

dovské Sväté písma označujú sviatočnú sobotu ako dar Boží. Boh je darcom sviatku svojmu ľudu.

Keď hlbšie premýšľame nad uvedenými dôvodmi, slávenie soboty sa javí v dvojakom svetle: ako povinnosť – záväzok a súčasne ako vzácna ponuka – dar.

Aký postoj zaujíma Pán Ježiš k sobote? Z hlásania v Evanjeliách nijako nevyplýva, že by chcel sviatočný deň ako taký zrušiť, vytrpieť z normálneho ľudského života. Ježiš však chce, aby sa ustanovený sviatok chápal a slávil ľudskejšie, milosrdnejšie. Jeho nové zmýšľanie sa stáva práve preto „kameňom úrazu.“ Jedným z dôvodov nezmieriteľného nepriateľstva zo strany farizejov, zákonníkov a predstaviteľov triedy kňazov k nemu. Ježiš ohlasuje: „Sobota je tu pre človeka, a nie človek pre sobotu.“ Preto dovoľuje v sobotu svojim učeníkom, aby si utrhlí pár kláskov z obilného poľa, popri ktorom prechádzali; On sám vykonal v sobotu skutok milosrdenstva na človekovi s vyschnutou rukou (por. Mk 2, 23 – 3, 6). Načím dodať, aký nesmierne významný je jeho ďalší výrok: „Syn človeka je pánom aj nad sobotou.“ Sobota je deň Boží. Nikto, žiaden prorok, ani ten najodvážnejší reformátor by sa nebol osmelil povedať, že je „pánom nad sobotou.“ Slovanami, ktoré Ježiš vyhlasuje o sebe, stavia sa jednoznačne na úroveň Božiu!

Uvedený výrok Pána dal prvým kresťanským spoločenstvám odvahu vzdať sa postupne židovskej soboty. Ustanovili iný deň za ich vlastný sviatok. Určili si nie posledný, lež prvý deň týždňa. Deň, v ktorom Ježiš Kristus vstal z mŕtvych. Deň, v ktorom sa dal navečer prvýkrát zmŕtvychvstať Pán spoznať svojim učeníkom. Veď Ježišovo zmŕtvychvstanie nie je iba zavŕšením stvoriteľského diela, lež začiatkom nového stvorenia. „Deň Pánov,“ tak si ho pomenovali už prvé kresťanské obce. Preto sa v nedeľu s nadchnutím schádzali k počúvaniu Ježišových slov. Predovšetkým však, v prvom rade, k „lámaniu chleba“ ktoré im Pán v istom zmysle uložil za povinnosť, keď pri poslednej večeri žiadal od svojich učeníkov: „Toto robte na moju pamiatku“ (Lk 22, 19). Posledná večera a spolu s ňou Ježišovo utrpenie, jeho smrť na kríži, jeho zmŕtvychvstanie, celé dielo vykúpenia sa má ustavične sprítomňovať, stávať sa vždy nanovo skutočnosťou pre všetkých, ktorí sa zídu v mene Ježišovom. Vo viere a spomienke na neho.

Hľa, kresťanská nedeľa v jej počiatkoch.

Čo znamená nedeľa dnes? Čo v nej vidíme? Aký zmysel? Akú hod-

Boží deň

notu? Čo patrí pri plánovaní každodenného života k našej nedeľi? Vyplatí sa osobne hlbšie zamyslieť nad ňou?! Veď vieme, čo sa vo svete a rytme dnešného života s nedeľou, kresťanským sviatočným dňom deje a akým náporom je vystavená. Poznáme sami z vlastnej skúsenosti terajšie krízy bytia, z kvality nedele. Netreba ich dlho vysvetľovať... Čím by nedeľa ešte aj dnes mohla byť, ak ju chceme pevne vbudovať do vlastného života? Myslím, že kresťanskú nedeľu je možné vnímať z dvojakého hľadiska, v jej dvoch tvárach: ako povinnosť a dar.

Sláviť nedeľu sa ukladá ako povinnosť. Neslobodno preto zamčať ani dnes, že je pre kresťana z istého hľadiska povinnosťou, záväzkom. Pokúsme sa však v uvedenom objaviť dar. Ponuku čohosi cenného i radostného. Žiada sa ako povinnosť, aby sme sa vo sviatočný

deň vymanili z „kolotoča“ obvyklých pracovných povinností. Nedeľný telesný a duchovný odpočinok nie je dačo podobné ako vtedajšie vyslobodenie z egyptského zajatia, ako osobné oslobodenie z otroctva cudzích mocí, ktorým obvykle podliehame? Nestratíme čosi podstatné ľudského života, keď nebude nedeľného odpočinku?

Ukladá aj povinnosť zúčastniť sa osobnou prítomnosťou na svätej omši. Nie je pre nás, ktorí sme uverili Bohu a chceme žiť pred ním a s ním, vzácnu príležitosťou vysloviť jemu, Otcovi, vďaku, chváliť ho spolu s Cirkvou a predniesť mu prosby? My, kresťania, chceme žiť s pohľadom upreným na Ježiša Krista. Podľa vzoru jeho života a v spoločenstve s ním. Osobná účasť na eucharistickej slávnosti je príležitosťou počuť

o ňom, počuť jeho slová; príležitosť zažiť jeho prítomnosť, modliť sa spolu s ním; premyslieť osobný život, spoznať jasnejšie čo sme a aký zmysel, hodnotu má naše každodenné konanie.

Slávenie svätej omše v nedeľu je zhromaždenie sa Cirkvou. Druhý vatikánsky koncil (1962 -1965) vyhlásil: „Cirkev žije a rastie silou Eucharistickej slávnosti.“ Každé stretnutie s Cirkvou, aj s Cirkvou v malom spoločenstve, ku ktorému patríme, môže byť dnes z mnohých dôvodov darom. Veď nedeľa má byť vždy povzbudením aj postretnutím s inými, s niekým, s kým nás život spája.

Slovo Božie vyzýva a povzbudzuje, aby sme neochabli; aby sme nanovo objavili nedeľu, sviatočný deň, ako dar. Potom zistíme, že jej kresťanské slávenie nám bude prameňom pokoja, radosť, dôvery i sily pre vždy nový začiatok.

MONS. RUDOLF MASLÁK

Rozdelili Európu na katolícku a protestantskú. Zrážali jej časti vo vojnách. Potom vybičovali nacionalizmus až k šovinizmu a vypustili ho proti latinskej kultúre, Cirkvi a monarchiám. Ako sa vraví, s jedlom rastie chuť: v Prvej svetovej vojne zlikvidovali štyri zásadné monarchie, nemeckú, rakúsko-uhorskú a ruskú, zároveň zlikvidovali Osmanskú ríšu. Rusko chceli premeniť na základňu svetovej boľševickej revolúcie ako

V skratke

TEODOR KRIŽKA

projektu globalizácie. Takmer im to vyšlo. Vyzbrojili po Versaillskej dohode ponížené Nemecko a zrazilo ho so stalinským ZSSR. V Druhej svetovej vojne zlikvidovali najväčšieho európskeho protivníka - Schillerov duch. Zaplavili Nemecko ôsmimi miliónmi Turkov, vlákali ho do projektu bezbožnej Európskej únie, ďalej v poradí pohanskej Rímskej ríše nemeckého národa. Nemecký ekonomický motor mal hnať ostatné národy do mlyna, kde by už z historických národov nezostala ani smietka. Teraz zaplavujú Nemecko a Európu de facto islamskou armádou. Popritom obnovujú kedysi zničenú Osmanskú ríšu. Brexit je iba elegantný anglosaský úskok od toho, čo sa znova usilujú vyparatiť: konflikt Európy a Ruska. Ukrajinský nacionalizmus je iba zápalná šnúra. Ochotných bojovať do posledného Ukrajinca je v Londýne a inde dosť.

Skrátka, bude ako nebolo.

Dôležité je pozorovať, nakoľko toto súkolie brzdi palica menom Trump. Nie je nič prekvapivé, že ho vykresľujú s hitlerovskými fúzikmi. Je to znak možnej výhybky bokom od konfrontácie s Ruskom a naopak, spoločné úsilie Ruska a USA o politické preformátovanie liberálneho sveta, teda návrat k suverenite štátov a náprave škôd, napáchaných neomarxistami typu Juncker a Tusk.

Nie je to nijaká hra o cukríky, aj keď pár ich Trump hodil na stôl pred Merkelovú namiesto podpisu pod nehorázný dokument.

V júli sa uskutoční v Helsinkách stretnutie Trump - Putin. Ťažko odhadnúť, čo môžu spolu vyrokovať, keďže americký prezident nevládze splniť, čo by mohol sľúbiť. Tzv. "hlbinný štát", zažratý ako hrdza do amerického štátneho organizmu a prepojený nielen s európskymi globalistami, doslova zúri, hryzie svojimi dvanástimi hlavami a kope.

Viac budeme vedieť na jeseň. Dovtedy mi dovoľte dva mesiace prestávky. Nebude to pre mňa nijaký oddych, len zmena v predmete námahy. Nezabudnite, prosím, posilať akúkoľvek sumu na číslo účtu vydavateľa Kultúry. Naša existencia naozaj závisí z mesiaca na mesiacod vašej podpory. Je pre mňa veľmi ponižujúce žobrať, ale nič iné mi nezostáva.

Edouard-Marie Gallez vo svojej prelomovej knihe *Le messie et son prophete: Aux origines de l'Islam* odkrýva oponu a necháva nás nahliadnuť na historické korene islamu. Ukazuje, že islam vychádza z mohutného hnutia mesiánskych židov zvaných "ebioniti" alebo "nazaréni" (niekde aj nazarejci, nazarénci, nazirej-ci). Tito nerabínski židia prijímajú Ježiša za spasiteľa, ale nie za vtelené Božie Slovo, Logos. Gallez ukazuje, ako zvitky a fragmenty z Kumránskych jaskýň pri Mŕtvom mori a z okolia Masady objasňujú ideológiu tohto židovského hnutia, ktoré bolo ochotné a pripravené nasledovať mesiáša do svätej vojny a verilo, že práve tak spasí svet. Na rozdiel od rabínskych židov, ktorí hľadajú predovšetkým do minulosti, títo sa tešia na pozemský raj, ktorý príde len a iba po masovom vyvražďovaní nepriateľov. Tak ako neskôr moslimovia, aj títo verili, že Ježiš na križi nezomrel, ale že bol živý vzatý do neba a je pripravený, keď nastanú správne okolnosti (Palestína nebude v rukách neveriacich a chrám bude obnovený), vrátiť sa na Horu olivovú a viesť ich k dobytí celého sveta. Nazaréni, rovnako ako moslimovia, zakazovali víno a bravčové mäso.

Prvý zväzok tohto autoritatívneho diela na zhruba tisíc stránkach pojednáva o esénoch, kumránskych textoch a židovskom mesiánskom hnutí, od jeho nástupu v druhom storočí pred Kristom po vyvrcholenie v islame siedmeho storočia. Druhý zväzok sa venuje najmä zrodeniu islamu, snahe vymazať nazarénske dedičstvo a stopám, ktoré po ňom zostali v Koráne, ktorý sa začal formovať ako kompilácia nazarénskych lekciónarov (nazarénskemu "qery'n," zodpovedá arabské *qur'an* - Korán). Tieto spisy boli najskôr exportované k arabským Kurajšovcom, aby ich nakazili mesiánskou ideológiou a využili ich pre dobytie Palestíny.

HISTORICKÝ MOHAMED

Posledná kapitola druhého zväzku sa volá *Portrét historického Mohameda* a je založená na prameňoch zo siedmeho storočia. Začnem touto mimo-riadnou kapitolou a potom sa vrátim k výskumu, ktorý viedol k tomuto portrétu. Gallez tvrdí, že Mohamedova prvá žena Chadžídza (Hadíja), bohatá vdova staršia než on, bola sesternicou nazarénskeho kňaza menom Waraqa ibn Nawfal a je pravdepodobné, že aj sama bola nazrénka. Waraqa bol Mohamedovým vzdialeným bratrancom a hral dôležitú úlohu v ich manželstve. (To ma vedie k otázke, či Mohamed tiež nebol čiastočný žid, ale Gallez takú otázku nekladie). Waraqa zahrnuoval arabský kmeň Kurajšovcov, ktorí boli pred tým kresťania, aby sa pripojili k nazarénskej hnutiu, ktoré usilovalo o získanie Jeruzalema vojenskou mocou, čím by sa otvorila cesta k rýchlemu návratu mesiáša. Keď perzský Chosroes viedol v roku 614 výpravu do Palestíny, pripojili sa k nemu tisíce rabínskych židov (jedna židovská encyklopédia, ktorú Gallez cituje, udáva počet 24000) a tak im perzský generál, po ľahkom víťazstve, zveril vládu nad Jeruzalemom. Mohamed, ktorého meno v nazarénskom jazyku znamená "ten čo chce potešiť Boha", pravdepodobne

ANNE BARBEAU GARDINER

Židovský pôvod islamu

práve v tejto expedícii viedol oddiel Kurajšovcov do Jeruzalema, ale rabínski židia, ktorí boli ustanovení za pánov mesta, aj Mohameda s Kurajšovskými bojovníkmi aj nazaréncov vyhnali. Napriek tomu Mohamed videl, že Jeruzalem sa dá dobyť.

Byzantský cisár začal okolo roku 620 s rekonkvistou, a tak Peržania v roku 622 z Jeruzalema odišli. Gallez si myslí, že Mohamedovo vyhnanstvo - hidžu do oázy Jathrib (Medina), má na svedomí práve kresťanská rekonkvista Palestíny. V Sebeovej kronike (660) stojí, že v Jathribe Mohamed, ako nazarénsky vyznavač tóry, zakázal víno a nechal židovskú ženu a jej milenca ukameňovať na smrť za cudzoložstvo. V Jathribe si získal okolité arabské kmene kázaním, že Boh sľúbil Palestínu Abrahámovmu potomstvu a pretože oni sú potomkovia Abraháma, zdedia toto prisľúbenie, ak sľúbia, že obnovia úctu k Bohu Abraháma a len k nemu. Týmto kázaním ich chcel prinútiť, aby opustili kresťanské náboženstvo. Oproti tomu, čo dnes hovoria mohamedáni, konverzia Arabov začala o tri storočia skôr a Maxim Vyznavač napísal okolo roku 632, že medzi arabmi "sa blud polyteizmu už vytratil."

Mohamedov úspech dokladá kronika Jakuba z Edessy (pred rokom 692) a aj Doctrina Jacobi (pred rokom 640). V tej druhej čítame, že do Jathribu prišli v roku 625 alebo 627 ne-

jakí rabínski židia a našli arabov posadnutých na-zarénskou náukou a ich náčelníka Mohameda, ako "hlása príchod mesiáša" s takou charizmou, že sa pod jeho velením všetci zjednotili. Theofanova chronografia (zomrel 817) uvádza, že v roku 622 sa nejakí rabínski židia, ktorí boli byzantincom známi, pripojili k Mohamedovi. Videli v ňom jedného zo "svojich prorokov", ktorý ako Malachiáš (3:23) prorokoval, bude predchádzať mesiáša. Židovský apokalyptický spis z 8. storočia Tajomstvá rabína ben Jochaja má kapitolu, ktorá ide až do roku 650 a kde rabínski židia stále veria, že mesiáš príde, keď kalif Omar opäť postaví chrám. (Pridali by sa rabínski židia k "prorokovi", ktorý by nebol aspoň čiastočne žid? Gallez ani túto otázku nekladie).

Mohamed a jeho arabskí vojaci čoskoro začali podnikáť nájazdy do Palestíny, aby ju "oslobodili" a obnovili "Boží dom". On a jeho nasledovníci si dali meno "muhadžirovia" alebo "emigranti", a verili, že žijú v novom Exode. Iní ich volali "hagarovci" alebo "saracéni", ale oni sami si meno muhadžir podržali najmenej tri generácie. Toto meno je použité i v oficiálnych dokumentoch z toho obdobia, aj v takzvanej Medinskej ústave, zmluve ktorá zahrnuje židov (nazarénskych) do "ummy", teda jedného vojenského bratstva zloženého z rôznych

národov. Gallez vysvetľuje, že slovo muhadžir (sg. muhajir, pl. muhajirun) znamená "ten, ktorý opustil domov, aby bojoval za Boha". Až v roku 775 sa začal používať namiesto neho termín moslim (muslim sg., muslimun pl.) a pojem hidžra bol nahradený slovom islam. V roku 629 Mohamed podnikol útok na Jeruzalem, ale byzantináci ho pri Mute, juhovýchodne od Jordánu porazili. O pár rokov, pravdepodobne v roku 634 zomrel. V tom istom roku, keď jeruzalemský patriarcha Sofroniáš zaznamenal, že arabi sa chvastajú, že "dobyjú celý svet."

Jeruzalem nakoniec v roku 637 dobyl jeho nástupca Omar. Gallez poznamenáva, že nikto nevie, ako by Mohamed reagoval, keby sa toho dožil a videl by, že mesiáš neprichádza. To že spasiteľ neprišiel všetko zmenilo. Najskôr arabi dovolili nazarénom, aby si na mieste, kde stála veľsvätyňa chrámu, vybudovali modlitebňu, ale potom ich odtiaľ vyhnali a vybudovali si tam svoju vlastnú svätyňu. Je zaujímavé, že Skalný dóm, ktorý začal kalif Al-Malik stavať v roku 691, sa pôvodne volal Abrahámov dóm, lebo sa verilo, že stojí na vrchu Moria, na ktorom Abrahám takmer obetoval Izáka. Meno budovy potom zmenili, lebo sa hovorí, že je v ňom skrytá skala, z ktorej Mohamed vystúpil na svoju nočnú cestu do neba.

(Pokračovanie v budúcom čísle)
Prevzaté z *Dielne sv. Jozefa*

NASLEDUJÚCE ČÍSLO VYJDE
S DÁTUMOM 5. september 2018

Prosba
k priaznivcom
Kultúry

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

Ústredný štatistický úrad Štátneho sekretariátu Sv. stolice každoročne publikuje Štatistickú výročnú správu Cirkvi (Annuaire Statisticum Ecclesiae). V máji 2018 vyšiel posledný zväzok tejto publikácie. Pozostáva z asi 500 strán a je preplnený číselnými údajmi a informáciami o stave Cirkvi vo svete k 31. decembru 2016.

Podľa tejto ročenky ku katolíckemu náboženstvu sa hlásilo 1,29 miliárd ľudí, t. j. 17,7 % svetového obyvateľstva. Do tohto počtu nie sú zahrnutí katolíci žijúci "mimo jurisdikcie Cirkvi" a ako autori vysvetľujú, to sú hlavne katolíci v Číne, s ktorými Vatikán nemá pravidelné styky. Za posledný rok počet katolíkov vzrástol, ale nie v takej miere, ako vzrástol počet obyvateľstva našej planéty. Pokiaľ ide o kontinentálne rozloženie katolíkov vo svete, v Amerike (Severnej a Južnej) 64% obyvateľstva sa hlási ku katolíckej viere, v Európe 40 %, v Oceánii (Austrália, Nový Zéland a Pacifické ostrovy) 26%, v Afrike 19% a v Ázii 3%.

O duchovné potreby katolíckeho obyvateľstva sa starajú biskupi, kňazi a zasvätené osoby v takomto zložení: 5 353 biskupov
281 831 diecéznych kňazov

Kolko nás je a akí sme?

133 138 rehoľných kňazov
46 312 diakonov
52 625 rehoľných bratov
659 445 rehoľných sestier
345 743 laických misionárov.

Pastoračná starostlivosť predstavujú pre Cirkev jeden z najkritičnejších problémov dňa. Stádo sa rozmáha oveľa rýchlejšie než rastie počet pastierov. Kým v roku 1986 pripadlo na jedného kňaza 2 014 veriacich, v roku 2016 je to už 3 130 veriacich. Omnoho vážnejšou záležitosťou je však globálne rozmiestnenie kňazov. Kým v Európe a severnej Amerike je v tomto ohľade stav ešte dosť uspokojivý, v Latinskej Amerike sa kríza povolani prehlbuje. V USA a Kanade pripadá na jedného kňaza 1.926 veriacich, v Európe 2 597 veriacich (na Slovensku 1 419 veriacich), zatiaľ čo v Latinskej Amerike jeden kňaz má duchovnú

zodpovednosť priemerne za 7 203 veriacich! Najkritičnejšia situácia je v týchto štátoch Latinskej Ameriky: Venezuela (9 829 veriacich na jedného kňaza), Peru (8 427 veriacich na jedného kňaza), Bolívia (8.037 veriacich na jedného kňaza), Brazília (7 976 veriacich na jedného kňaza).

Počet kňazských povolani v Európe klesá, ale s potešením sa registruje rastúci trend v krajinách, ktoré len donedávna boli tzv. misijné územia a kde pastoračnú činnosť v značnej miere konali misionári z Európy. Dnes je situácia opačná: v Nemecku a vo Francúzsku 10% kňazov je z bývalých misijných oblastí: v Nemecku hlavne z Indie, vo Francúzsku prevažne z bývalých afrických kolónií. Kňazi z Indie, Filipín, Nigéria, Zambie... sú dnes v pastoračnej službe aj v Austrálii, vo Veľkej Británii, v Kanade, v Belgicku, ba a j v Taliansku.

Podľa ročenky v roku 2016 sviatosť krstu v Katolíckej cirkvi prijalo 16,2 milióna osôb a cirkevne zosobášených bolo 2,4 milióna párov. Je to výrazný pokles za posledných tridsať rokov, lebo hoci počet katolíkov medzitým vzrástol, počet krstov klesol z 17,8 milióna v roku 1986 na 16,2 milióna v roku 2016 a počet cirkevných sobášov klesol zo 4 miliónov v roku 1986 na 2,4 milióna v roku 2016.

Vyhodnocovatelia štatistických informácií sa pokúsili aj o vyťaženie nejakých kvantitatívnych ukazovateľov všeobecného vývoja a porovnávania náboženskej situácie v jednotlivých krajinách a regiónoch. Ako mieru tohto procesu brali do úvahy počet krstov na 1 000 katolíkov. Zisťujú, že v roku 2016 globálne pripadlo na 1.000 katolíkov 10,2 krstov detí do 7. roka. Pred 30

rokmi to bolo 18,9 krstov. Je síce pravda, že za posledné tri desaťročia počet detí na rodinu klesá, ale aj tak je to varovný náznak postupného úpadku katolíckej viery. Pokiaľ ide o jednotlivé krajiny, najvyšší počet krstov bol zaznamenaný na Pacifických ostrovoch (Samoa, Šalamúnovo súostrovie, Nauru a ďalšie), kde počet krstov je priemerne okolo 30. V Spojených štátoch je to 9,6 (v roku 1986 to bolo 17,6) v Argentíne: 12, v Afrike: 13,7, v Európe: 6,6 (v roku 1986 to bolo 11,8). Na Strednom Východe, kde zúri vojna a Katolícka cirkev prežíva obdobie skúšok hraničiacich s prenasledovaním, počet krstov na 1.000 katolíkov poklesol z 11,9 v roku 1986 na 4,9 v roku 2016.

A takto by sa dalo pokračovať ešte dlho. Všetky výskumy poukazujú na melancholickú skutočnosť, že v oblastiach západnej kultúry dravý sekularizmus je na vzostupe a doterajšie opatrenia zastaviť jeho prenikanie do všetkých sfér verejného života sa ukázali byť málo účinné. Nádejou Cirkvi je mladý a pribojný katolicizmus v takých krajinách sveta, ako je africký kontinent pod Saharou, alebo ostrovy a ostrovčeky v Tichomorí...

FRANTIŠEK VNUK

Do redakcie sme dostali prosbu o uverejnenie tohto vyhlásenia Moravského slovanského výboru, ktorý sa hlási k rovnomennej organizácii roku 1848 v Olomúci ako Lípa moravská a obnovenej pod názvom Moravský slovanský výbor roku 2000 v Brne. Publikujeme toto vyhlásenie s predpokladom odbornej diskusie, ktorú by mohlo vyprovokovať.

Násilným pripojením Moravy k českému štátu po roce 1021 a fyzickou likvidáciou pôvodní (Veľko) moravské aristokracie Istivostí Čechů (Čáslav, 1055) započal vytrvalý a dodnes vedený zápas Moravanů o udržení zemské svrchovanosti a národní identity.

Vznikem Markrabství moravského v roce 1182 se Morava opět (po zániku Říše Velkomoravské) stala státním útvarem a (i přestože moravský markrabě býval zpravidla i českým králem) subjektem mezinárodního práva. Od té doby byla vždy svrchovanou zemí s vlastním zákonodárným sborem a vlastními moravskými zákony, svou vlastní moravskou armádou, dříve i s vlastními moravskými platidly a měrnými jednotkami. My Moravané stále máme své vlastní moravské národní a zemské symboly, tedy moravský znak, moravskou vlajku i moravskou hymnu, byť je tzv. česká vláda a současná ústava neuznávají. Moravané byli zakládajícím národem a Morava zakládajících zemí při vzniku Československa v roce 1918. To potvrzuje i Mírová smlouva, podepsaná v Saint-Germain 10. 09. 1919.

Dnešní tzv. Česká republika vznikla po sovětské okupaci Československa v roce 1968, při federalizaci tehdejšího státu podle komunistických principů, jako společný stát Slováků a Čechů, kde se s Moravany nepočítalo. Moravané tedy tento jim vnucený státní útvar právem vnímají jako relikt totalitní éry.

Vytrvalá a mnohdy až hysterická snaha Prahy popřít samu existenci Moravanů jako národa, prostřed-

Prohlášení Slovanským národům

Bulharů, Bělorusů, Černohorců, Chorvatů, Lužic. Srbů, Makedonců, Poláků, Rusínů, Rusů, Slováků, Slovinců, Srbů a Ukrajinců

nictvím médií a školní výchovy důsledně vymazat moravské povědomí jak národní, tak i zemské se žalostně promítla do dnešního stavu moravské společnosti. Nicméně po pádu komunistického režimu moravanství opět vytrysklo na povrch, většina Moravanů podporovala myšlenku trojfederace (Morava + moravské Slezsko, Čechy, Slovensko) a při sčítání lidu v roce 1991 se k moravské národnosti přihlásila téměř polovina obyvatel Moravy i přesto, že na sčítacím archu moravská národnost uvedena nebyla, na rozdíl od české a slovenské, a jiných. (Přitom existují důkazy, že v některých místech byly výsledky zfalšované v neprospěch Moravanů svěvolnými zásahy sčítacích komisařů). My Moravané stále existujeme jako národ! Naše vlast Morava je přesně vymezenou historickou evropskou zemí.

Praha a Češi argumentují stalinovou definicí národa a podle společné řeči se snaží Moravany prohlašovat za Čechy. Jazykové kritérium je přitom jen jedním z mnoha znaků národa: Německy hovoří i Rakušané a (Švýcaři) - a nikdo nepochybuje o jejich právu se považovat za samostatný národ. Přitom za národ se prohlásili až po druhé světové válce - do té doby se i oni sami prohlašovali za Němce. Naproti tomu Moravané se za samostatný národ považovali vždycky! (obdobně např. Kanada, Mexiko, Brazílie a pod.). Kladou-li však Češi důraz na jazyk, potom konstatujeme,

že základem u nás užívaného jazyka byly moravské dialekty a moravská Bible kralická. Jde tedy jednoznačně o jazyk moravský, jak bylo oficiálně uváděno až do vzniku ČSR.

Všechny uvedené skutečnosti jsou obecně známé. Delegace Moravanů o nich mluvila na Všeslovanském sněmu v Praze a delegace slovanských národů o nich obdržely písemný materiál. Je škoda, že jsme dnes nuceni vše znovu připomínat.

V listopadu 2002 se ve Varšavě uskutečnilo jednání západních Slovanů. Zástupci Moravanů pozvání nebyli. Moravané a Morava nejsou uvedeni ani v závěrečném prohlášení. Tuto skutečnost nemůžeme chápat jako pouze politováníhodné nedopatření; za vynecháním Moravanů cítíme záměrný zákrok české delegace a tedy i další projev českého šovin-

ismu. Je ovšem zarážející, že se k tomu propůjčují ostatní delegace.

V listopadu 2001 delegace Moravanů jednala v Bruselu. Evropský parlament (EP) respektuje Moravany jako národ a Moravu jako historickou zemi Evropy. Proto v červnu 2002 v Brně proběhlo několikadenní jednání EP frakce EFA. Jeden den byl věnován rozpravě o Moravanech jako národu a o Moravě jako zemi. Program pro vaši informaci přikládám.

Naši moravští předkové pozvali makedonské učence Konstantina-filosofofa a Metoděje na Moravu. Velká Morava se tak stala kolébkou slovanské vzdělanosti a kultury. Tuto tradici považujeme za významné dědictví a vážíme si jí. Jsme si vědomi také zodpovědnosti, ke které nás zavazuje.

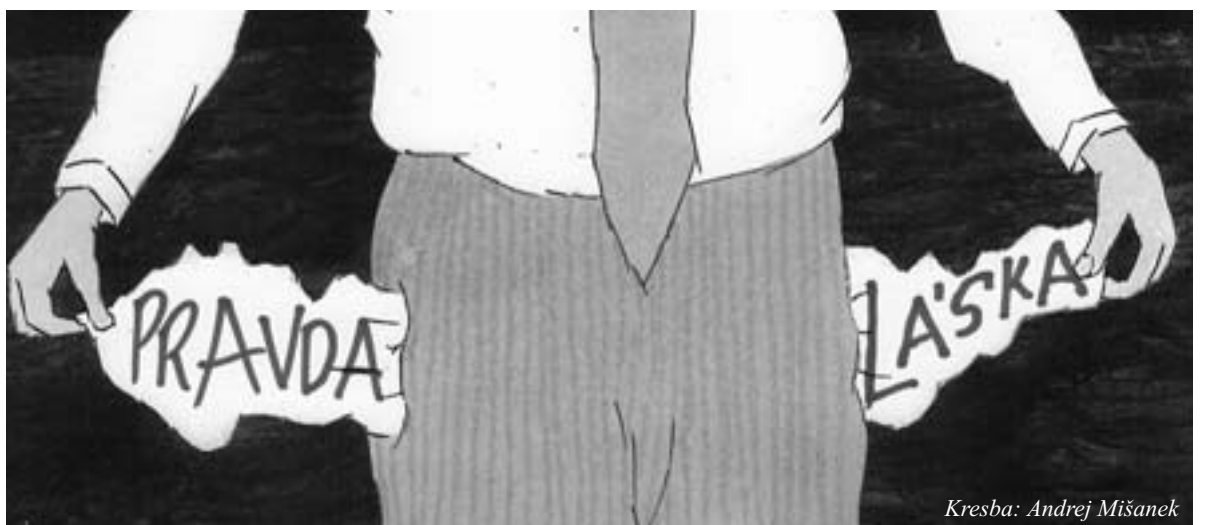
Obraťme se tedy opakovaně ke Slovanům, aby respektovali Moravany jako národ a naši vlast Moravu jako historickou evropskou zemi.

Považujeme za tristní, že ignorance ze slovanské strany nás donutila učinit toto Prohlášení. Místo Moravanů je především mezi slovanskými národy a především od nich také očekáváme podporu v našem úsilí o uznání za národ. Nicméně jsme rozhodnutí pro podporu moravské věci využít vstřícnosti západní Evropy, budou-li slovanské národy existenci moravského národa i nadále odmítat.

Uvítáme Vaši pomoc při uveřejnění našeho prohlášení v tisku Vaší země a čekáme Vaši laskavou odpověď

S pozdravem

„Morava žije!“
JOSEF PECL

Kresba: Andrej Mišanek

Dňa 21. mája 2018 pápež František podpísal dekrét, v ktorom sa priznávajú poľskému kardinálovi Augustovi Hlondovi "hrdinské čnosti". Zároveň poveril Kongregáciu pre kauzy svätých (Congregatio Causarum Sanctorum), aby zahájila proces, ktorý by preskúmal predložené podklady. Po preskúmaní tejto dokumentácie má predložiť odporúčenie, aby Cirkev tomuto Božiemu služobníkovi udelila titul "blahoslavený".

Prímas Poľska, arcibiskup Wojciech Polak, s radosťou privítal tento krok a vyjadril svoju nádej i nádej všetkých poľských katolíkov, že blahorečenie a kanonizácia kardinála Hlonda sa uskutoční v čo najkratšom čase.

Boží služobník August Hlond (1881-1948) - kardinál, prímas Poľska, arcibiskup Gniezna a Varšavy - je v očiach poľského ľudu svätec a hrdina, ktorého pamiatka je natrvalo zapísaná v srdciach celého národa. Bol mužom hrdinského života, zapálený za vieru od svojich detských rokov. Teologické štúdium absolvoval u saleziánov v Turíne a za kňaza bol vysvätený v Krakove v roku 1905. Prvé roky pastorácie prežil vo Viedni, kde bol riaditeľom a vychovávateľom chlapčenského ústavu pre mládež. Do Poľska sa vrátil v roku 1922. V roku 1925 bol vymenovaný za biskupa do Katowíc a v roku 1926 bol ustanovený za arcibiskupa v Gniezne. V roku 1927 ho pápež Pius XI. kreoval kardinálom.

V septembri 1939 Poľsko sa stalo obeťou útoku dvoch totalít, nacistického Nemecka a boľševického Sovietskeho zväzu. Hrdý kresťanský národ prežíval svoju Kalváriu pod tyranou dvoch ateistických ideológií. V polovici septembra 1939 kardinál Hlond z poverenia vlády odišiel do Ríma, aby predložil utrpenie svojho národa Svätej Stoliči a svetovej verejnosti. Do Poľska sa už nevrátil, ale prijal osud vyhnanca. V máji 1940 sa vybral na súkromnú púť do Lourdov, kde ho zastihla nemecká ofenzíva, ktorá vyradila Francúzsko z vojny. Kardinál sa uchýlil do benediktínskeho kláštora v Hautecombe v Savojsku, kde potom žil izolovane ako utečenec. Vo februári 1944 bol na rozkaz H. Himmlera zatknutý. Odvedený až do konca vojny bol zajatcom Gestapa. Väznili ho na viacerých miestach. Jeho posledným väzením bolo mestečko Rheda-Wiedenbruck (Vestfálsko), kde v apríli 1945 sa konečne dočkal príchodu vojska americkej armády. Američania mu potom umožnili odcestovať do Ríma, odkiaľ sa 20. júla 1945 vrátil do rodného a vojnou zničeného Poľska. V marci 1946 pápež Pius XII. ho vymenoval za Varšavského arcibiskupa.

V povojnovom Poľsku čakala kardinála Hlonda obrovská materiálna i duchovná rekonštrukcia krajiny, ktorá stratilo kus východného územia, zatiaľ čo na západe sa jej hranica posunula k riekam Odra a Nisa. Z tohto novozískaného územia bolo násilne vysídlených asi 7 miliónov Nemcov. Pri tom sa aplikoval nekresťanský princíp kolektívnej viny, čo prinieslo mnoho utrpenia mnohým nevinným.

Boli to ťažké a náročné časy. Nie všetky zákroky a opatrenia kardinála sa stretli so súhlasom verejnosti a zo strany vyhnaných Nemcov, ako aj zo strany židovských spoluobčanov, sa proti nemu vzniesli viaceré námietky, že mal konať ináč.

Jedno je však isté: poľský katolicizmus mal v ňom neohrozeného zástancu. Smelo a otvorene protestoval proti revolučným akciám komunistického režimu, ako bolo poštátnenie cirkevných škôl, habanie cirkevného majetku, prenasledovanie veriacich, obmedzovanie náboženskej slobody a iné perzekučné zásahy do života veriaceho ľudu. V máji 1947 vydal pastiersky list, v ktorom píše, že "od čias sv. Petra apoštola nebola Cirkev vystavená takému prenasledovaniu, aké musí trpieť dnes." Uprostred tohto zápasu za Božské a ľudské práva ho zastihla smrť 22. októbra 1948.

Proces blahorečenia kardinála Hlonda sa začal v roku 1992. Potrebná dokumentácia bola predložená Kongregácii pre kauzy svätých v Ríme v roku 2008. V máji 2018 pápež František potvrdil jeho čnosti, čím sa mu dostalo aj čestného titulu „venerabilis“ (ctihodný). A tento krok vyvolal veľmi prudkú opozičnú vlnu zo strany židovských kruhov v Amerike. V liste, ktorý v mene Amerického židovského výboru (The American Jewish Committee) poslal do Ríma rabin David Rosen, sa britko protestuje proti procesu beatifikácie a kardinálovi sa vyčítajú hriechy antisemitizmu. Rabin Rosen zaslavia kardinálovi jeho údajný antisemitizmus a uvádza: "Uvedomujeme si, že Sv. stolica má svoje vlastné kritériá pre kauzy blahorečenia a kanonizácie, ale v prípade kardinála Hlonda, by sa takýto postup zo strany židovskej komunity, ale aj odinakaľ, pokladal za prejav súhlasu (alebo absencie odsúdenia) jeho krajne negatívneho postoja voči židom."

V čom spočíva toto previnenie kardinála Hlonda?

Ako prímas Poľska v roku 1936 vydal obsiahly pastiersky list, v ktorom zdôrazňoval dôležitosť katolíckych morálnych princípov v súčasnosti. V kapitole "Z našich hriechov" poukazyval na nedostatky, ktorých sa treba vyvarovať, pretože sú v rozpore s Božím príkazom "milovať bližného ako seba samého". V liste sa dotkol aj napnutého vzťahu medzi Poliakmi a početnou židovskou menšinou v štáte. V tejto súvislosti pripomína svojim veriacim: „Je mnoho židov, ktorí sú nábožní, poctiví, spravodliví, láskaví a dobrosrdeční. Sú židovské domácnosti, v ktorých vládne zdravý a príkladný rodinný život. Poznáme židov, ktorí sú morálne bezúhonní, šľachetní a priami. Človek môže milovať svoj národ bez toho, že by nenávidel príslušníkov iného národa. To by bolo nekresťanské. Neslobodno prechovávať nevráživosť voči židom... Zakazuje sa ničť židovské predajne, poškodzovať ich tovar, rozbiť okná, robiť škodu na ich domoch...nie je dovolené ich napádať, biť, ohrozovať, alebo ohovárať. Je treba ctíť a milovať židov ako druhých ľudí, ako našich blízkych."

Ale zároveň sa dotýka aj skutočností, ktoré trápili mnohých cirkevných predstaviteľov vo vtedajšom Poľsku a v krátkom úsekus nadpisom Problem żydowski píše: "Kým žid zostáva židom, jestvuje a bude jestvovať aj židovský problém... Je smutnou skutočnosťou, že židia vedú vojnu proti Katolíckej cirkvi, že sú voľnomyšlienkári a predstavujú predvoj ateizmu, boľševizmu a revolučnej činnosti. Je faktom, že židia majú zhubný vplyv na mravy obyvateľstva a ich vydavateľstvá šíria pornografiu. Je pravdou aj to, že židia sú klamári,

úžerníci a sú zapojení v prostitúcii. Je pravdou, že z náboženského a morálneho hľadiska židovská mládež má negatívny vplyv na katolícku mládež v našich školách." Arcibiskup Hlond však hneď dodáva, že sa to netýka všetkých židov. Bohužiaľ, v ľudskom správaní to však tak býva, že prieskupky niekoľkých sa potom premietajú na celú komunitu a vedú k nepremysleným činom. Arcibiskup varuje pred takýmto prístupom k problému poľsko-židovských vzájomných vzťahov.

Rabin David Rosen, poukazuje na tento krátky výňatok z dlhého

FRANTIŠEK VNUK

Prečo to robia?

pastierskeho listu (5 600 slov) a pokladá to za dôvod, pre ktorý by Katolícka cirkev mala celý proces beatifikácie zastaviť.

Vicepostulátor kauzy beatifikácie o. Boguslaw Koziol poukázal, že tu ide námietky starého dáta, ktoré príslušné úrady už "historicky objektívne a bez emocionálneho páťosu" preskúmali. So sklamaním konštatuje, že v tomto proteste židovskej organizácie sa uvádzajú citáty vytrhnuté z kontextu a nezohľadňuje sa situácia a okolnosti, v akých tento obsažný pastiersky list vznikol. O. Koziol označil námietky za "manipulatívne a nepravdivé" a rezolútne zdôraznil: „Na žiaden prípad nemožno kardinála Hlonda obviňovať z antisemitizmu."

V ďalšom obvinení židovská organizácia vyčíta kardinálovi, že neodsúdil protižidovský pogrom, ktorý sa odohral v obci Kielce v júli 1946. Tvrdia, že na tlačovej konferencii, ktorá sa konala týždeň po pogrome, sa údajne vyslovil, že "všetci židia sú komunisti alebo sympatizanti s komunizmom, a že za celý pogrom nesú vinu oni."

O. Koziol totálne odmieta toto obvinenie ako falošné a pýta sa, ako by bol mohol kardinál Hlond urobiť verejne takéto vyhlásenie v poľských médiách, ktoré stáli pod prísnu kontrolou a cenzúrou komunistickej vrchnosti.

Netreba pripomínať, že v Poľsku sa tento krok židovskej organizácie stretol v kruhoch katolíckej verejnosti s nesúhlasom a rozhorčením. Nejde tu však o prvý a pravdepodobne ani o posledný vstup židovských skupín do kanonizačného procesu Katolíckej cirkvi. Ešte je v živej pamäti dlhá a úmorná kampaň vplyvných židovských organizácií v Amerike a v Izraeli zastaviť blahorečenie pápeža Pia XII. Známý vaticanista, publicista a spisovateľ John Thavis (v knihe The Vatican Diaries, London 2013, s. 227) cituje postulátora kauzy, ktorý sa trpkosť sťažuje, že v tejto veci židia "sa vyhrážajú a prakticky vydierajú

pápeža" (weremenacing and practically black mailing the pope.)

V Španielsku veľké sklamanie spôsobil prípad kráľovnej Izabely Katolíckej. Jej blahorečenie bolo už pripravené a malo sa konať v roku 2004 na 500. výročie jej smrti. Bolo však odložené na neurčito („postponed indefinitely“), keď predstavitelia niekoľkých židovských organizácií vyšli so svojimi námietkami a poukazyvali na jej tvrdý postoj voči židom, ktorí boli za jej kráľovania zo Španielska vyhnaní. Americký rabin Marc Tanenbaum videl v tomto prekazení blahorečenia

„a remark able victory“ (pozoruhodné víťazstvo).

Podobný osud postihol v roku 2005 kauzu blahorečenia francúzskeho kňaza Léona Dehona (1843 - 1925), zakladateľa kongregácie Kňazov Najsvätejšieho Srdca (dehoniáni). Jeho prípad bol tiež odložený na neurčito, lebo v roku 1898 uverejnil v katolíckom časopise La Croix článok, v ktorom sa vraj nešetrne vyjadril o židoch.

Keď sa v Maďarsku začalo hovoriť o možnosti blahorečenia Otokára Proházskeho, nitrianskeho rodáka a v rokoch 1905-1927 biskupa diecézy Stoličný Belehrad (Székesfehérvár), zo strany židov sa zdvihla taká vlna rozhorčenia, že sa s prípravami muselo prestať.

A v tomto ohľade aj my Slováci (alebo aspoň väčšina z nás) máme voči našim židovským spoluobčanom ťažké srdce. Ťažko je nám pochopiť, prečo sa tak militantne stavajú proti tomu, aby bol blahorečený biskup Vojtaššák alebo biskup Buzalka. To nie je ich záležitosť, ale akcia, ktorú treba prenechať príslušným autoritám, ako je slovenská katolícka hierarchia alebo vatikánska kongregácia pre kauzy svätých. Tu by som chcel položiť otázku najmä kolegom historikom: „Prekazili ste, aby sme si našich kandidátov na blahorečenie mohli verejne uctievať na oltároch a svoje nepekné dielo obhajujete takými urážlivými dokumentmi ako

publikácia Spory o biskupa Vojtaššáka (autori: Ján Hlavinka a Ivan Kamenec, Bratislava 2008). Koľkých Slovákov ste si tým získali pre židovskú kauzu, u koľkých ste si vyslúžili vďačnosť a koľkých ste presvedčili o svojej povinnosti spolupísať s národom, uprostred ktorého žijete?"

V krátkej histórii štátu Izrael pôsobilo niekoľko organizácií, ktoré aj objektívne a demokraticky orientovaní jednotlivci a inštitúcie označovali za zločinecké; pôsobilo viacero osobností, ktoré zastávali významné postavenie v politickom živote mladého izraelského štátu, ktorých konanie však bolo vyhlásené za tero-ristické a za ich polapenie britská vláda sľubovala veľké finančné odmeny. V očiach odporcov úsilia o židovský štát, ale aj v očiach neutrálnych pozorovateľov, to boli teroristi a zločinci. Nevedno presne s akými pocitmi sa tieto prejavy nesúhlasu stretávajú v Izraeli, je však nad slnko jasné, že takéto miešanie sa do ich vnútorných záležitostí im nijako neprekáža, aby sa pri výbere svojich hrdinov a zaslužilých osobností riadili vlastným úsudkom a nie radami a kritikou cudzích. Demokratický svet toto rešpektuje, lebo je to ich vlastná vec, súčasť ich úsilia a zápasu za samostatný židovský štát.

Za týchto okolností by sa očakávalo od židov iné správanie. Také, kde by sme nemuseli stáť pred záhadou: Prečo to robia? Veď v ich po-svätných knihách sa výrazne upozorňuje: „Čo sa nepáči tebe, nerob ani ty inému!“ (Tob 4,15). A táto pekná rada sa vyskytuje aj v Evanjeliu ako zlaté pravidlo: Omnia ergo quaecum que vultis ut facian vobis homines, et vos facite illis. (Všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im.) Mt, 7,12.

Je veľmi pravdepodobné, že blízkej či vzdialenejšej budúcnosti sa blahorečenie Pia XII., Augusta Hlonda, Izabely Katolíckej, Jána Vojtaššáka, Michala Buzalku, Otokára Proházskeho a iných kandidátov uskutoční aj napriek protestným hlasom niekoľkých zaujatých odporcov.

Viator odveje tmavé oblaky a ukáže sa márnosť a nemúdrosť tých, čo si mysleli, že dlaňou možno zacloniť slnko.

**"Polska będzie Przewodniczką Narodów"
- Kard. August Hlond**

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Neviditeľné putá kultúry a civilizácie, zásady srdca, viery a myšlienky, ktoré dávali veciam poriadok a napriek svojej krehkosti práve oni držali spoločnosť, národ i národy vo vzájomnosti, nahradil obrovitanský aparát, ktorý sa stará len o trvanie vecí ako tovaru a ľudských osôb ako funkcií, ktoré už iba prešľapujú na mieste a dopredu kráčajú len posúvaním hodinových ručičiek dozadu. Životné obsahy sú zbavené tradície, pamäť sa scvrkáva a umŕtvuje, inštitúcie bez historického obsahu prehadzujú človeka z miesta na miesto ako piesok cez sito. Život ľudí sa obmedzuje na prítomnosť a novosť. Lenže tak sa nevytvára nijaká kontinuita života. Žije sa zo dňa na deň v pracovnom výkone a zabúdaní, v zrýchlenom, roztečenom svete bez času na výdych a nádych, s cieľom získať a udržať si stav „pohody“ v mašinérii, ktorá do centra života opätovne stavia jeho prostriedky. Poroba. Ale aj takúto porobu možno pokoriť, práve zachovaním kultúry.

PODOBY MASY

Existencia nás nie je (ani na Slovensku) ničím novým. Hoci na historickú scénu vstúpili až v 19. storočí, ich rôzne formy existovali v spoločnosti odjakživa. Ale až v našej dobe prevládol davový typ človeka, ktorý sa v atmosfére života „zo dňa na deň“ stal rozhodujúcou silou. Slovo masa sa používa v rozmanitých významoch. Prvý raz sa pravdepodobne objavuje v knihe Psychológia davu (vyšla v roku 1895) od Gustava Le Bona, ktorý ním označuje sociálny jav spojenia väčšieho množstva ľudí do útvaru s istou kolektívnou dušou, ktorou cítia, myslia a konajú celkom odlišne od svojho individuálneho konania. Podobne charakterizuje masu aj Sigmund Freud v práci Psychológia masy a analýza Ja. Napriek tomu, že masa je základnou formou sociálneho vzťahu, nie je formou vedomého združovania osôb, ktoré akcentujú svoju spolupatričnosť v pospolitosti. Masa nevzniká v pospolitosti, neexistuje v nej solidarita alebo kolegialita, hoci navonok sa prejavujú, čo majú jej prvky spoločné. Podľa Josepha Piepera v mase miznú „rozdiely spôsobu života, charakteru a inteligencie, povolania jednotlivca; ...individuálne formované ja sa rozplýva v nerozlišenej spoločnej aktivite masy... Masa nie je ani jednotou, ani nejakým ‘my’; je mnohosťou jednotlivcov, ktorí sa vlastne ‘vzájomne netýkajú’; nielenže ich nespája vzájomný súhlas, v skutočnosti zostáva každý skôr ‘sám pre seba’“. Práve tým sa masa líši od spoločnosti, kde pospolitosť vzniká a udržuje sa vnútorne slobodnou rezignáciou na sebaapresadzovanie. V mase, naopak, nie je spoločnou črtou sebaobetovanie, ale, takpovediac, vonkajškovo spôsobené prepadnutie, strhnutie a vyhasnutie ja.“ (J. Pieper, Základné formy sociálnych pravidiel hry)

Inštitúcie modernej spoločnosti musia dnes rátať s vlastnosťami masy – či už s masou výrobných síl v prevádzke alebo s hodnotením a vkusom masy spotrebiteľov pri výrobe. Veľa na tom nemenia ani predstavy Alvin Tofflera o demasifikácii spoločnosti a ekonomiky tzv. tretej vlny. Masová výroba a trh sa v nej vraj rozpadajú na „diferencované segmenty, pretože zákazník potrebuje rozdielnosť a lep-

Kultúra, davy, televízia

šie informácie umožňujú obchodníkom nachádzať a obsadzovať mikroobchody“ (A. Toffler – H. Tofflerová, Utváranie novej civilizácie. Politika tretej vlny). Dodajme len, že segmentácia a ďalšie triedenie a atomizácia trhu a vôbec všetkých oblastí hospodárstva a spoločnosti vonkoncom nemusia znamenať nahradenie homogenity rozmanitosťou. Stále ide len o rafinovanejšie pôsobenie reklamy, informácií a pokynov, ktoré ako vzájomne zameniteľné používa masová kultúra na udržiavanie a ovládanie apetítu onoho „druhovlnového“ homoconsumens.

Masa ako voľné, vnútorne neusporiadané nahromadenie ľudí, ktorí tvoria jednotu vo svojej afektívite, existovala ako prechodný jav vždy. Stretávame sa však aj s masou ako obecenstvom či verejnosťou. Ide o historicky typický jav, keď ľudia neurčitého vymedzenia a rozrvenia patria k sebe v duchovnej rovine prijímania slov a názorov. Masa ako súbor ľudí, ktorí sú v aparáte spoločenského života začlenení tak, že vôľa a vlastnosti väčšiny musia rozhodovať, je sústavne pôsobiacou mocou nášho sveta a vo verejnosti a v mase ako hromadnom zoskupení ľudí sa prejavuje len prechodne. O mase ako prechodnom spojení rôznych ľudí hovoria najmä Le Bon a Freud, ktorí ako jej hlavné vlastnosti uvádzajú impulzivnosť, nestálosť a popudlivosť. Vlastnosťou masy ako verejnosti je byť fantómom veľkého množstva navzájom cudzích a odlišných ľudí, byť nositeľom ich mienky. Táto mienka sa nazýva verejnou mienkou a je rozhodujúcou silou aj v súčasnosti. Hoci ako mienka „všetkých“ nie je ničím iným ako fikciou, vyslovuje sa, uctieva sa ako imperatív, a jednotlivci aj skupiny ju považujú za svoju mienku. Je to však čosi neuchopiteľné, klamlivé, unikajúce. Je to hlas Nikoha a Ničoho a ako Nič obrovského množstva sa stáva nevidanou silou, ktorá sa môže zmeniť na vražednú zbraň v rukách ničivej moci.

Ďalšou fikciou, ktorou sa vyznačuje masa, je fikcia rovnosti. V tejto súvislosti José Ortega y Gasset vymedzuje dav ako „všetko to, čo z osobitých dôvodov nie je schopné ohodnotiť sa – či už v dobrom alebo zlom – ale cíti sa byť ‘ako tí ostatní’, pričom však nepocituje úzkosť, ale sa priam teší zo svojho stotožnenia s ostatnými“ (J. Ortega y Gasset, Vzbura davov). Nikto už nie je sám sebou, zostáva individuom, no prestáva byť osobou a osobnosťou. A to, čo môžu iní, môžem aj ja. S výrazom dobroprajnosti na tvári si všetci závidia a s proklamovanou skromnosťou hromadia hračky, peniaze, autá, domy, lieky, knihy, informácie, vedomosti, poety...

Fenomén masovosti sa týka každého z nás. Všetci sme nejakou situovaní v celku skutočnosti nášho sveta, ktorému vládne aparát masy. (Samozrejme, týmto aparátom manipuluje „ruka“, hoci skrytá, ktorá disponuje „všetkou“ mocou.) Preto sa v našich činnostiach, starostiach i radostiach ocitáme vo sfére masy. Každý sa môže rozplynúť v nerozlišenej spoločnej činnosti masy a jej rétoriky, ktorá vraví „my všetci“ a vypína sa iluzórnym pocitom všemocnosti.

Organizmus masy nás núti, aby sme mu slúžili a svojou prácou

vytvárali stále niečo nové. Duchovná činnosť je vhodná len vtedy, keď spolupôsobí pri uspokojovaní množstva. V takomto zvrátenom organizme nevyhnutne treba uspokojovať potreby výživy, erotiky zredukovanej na fyzickú sexualitu a nároky na profesionálnu kariéru. Prvoradé je „byť v pohode“. Ak sa niektorá z týchto potrieb uspokojuje nedostatočne, život sa pociťuje ako nešťastný. Pohoda alebo šťastie (u jednotlivca môžu mať rôzne podoby) sú pre davového človeka prvoradé, a tak mu vlastne večne unikajú. V honbe za takzvaným šťastím zabúdame, že skutočné šťastie vyrastá až ako sprievodný jav napĺňania zmyslu života, naplnenia nášho osudu na ceste k svojbytnosti. (A tá predpokladá uspokojenie potrieb vzťahu, identity, orientácie a transcendentie tak v práci, ako aj vo „voľnom čase“. A v rozmanitých inkarnáciách, podobách a spôsoboch lásky.)

Dav chce byť vedený, ale tak, aby mal dojem, že vedie. Nechce byť slobodný, chce len robiť, čo si zmyslí, za slobodný chce byť považovaný. Davový človek „privykol neodvolávať sa na nijakú inštanciu okrem seba. Je spokojný sám so sebou. Naivne a bez samofúboosti bude pokladať a vydávať za dobré všetko, čo nachádza v sebe: názory, chůtky, záľuby a vkus. A prečo nie, keď... ho nikto a nič nenúti uvedomiť si, že je človekom podradným, krajne obmedzeným, neschopným vytvoriť a udržať samotnú organizáciu, čo poskytuje jeho životu šírku a spokojnosť, o ktoré opiera utvrdenie svojej osoby?“ (Tamtiež).

Zvodné (ná)vnady masových médií. Od zviditeľnenia k neviditeľnosti. Takýto postoj davového človeka udržiavajú a posilňujú masmédiá a priemysel zábavy. Účinné pôsobenie na masy sa nezaobíde bez reklamy a informácií. Hrmatné formy ich kombinácií nás sprádzajú od rannej toalety celý deň a nezastavia sa ani pred dverami spálne. Akoby z dynamiky nášho životného smerovania zmizla forma pokoja a s ňou aj duchovný nepokoj. Akoby do prázdna po takomto nepokoji vtrhla dychtivo posesívna, bezodne hltavá, ničivo spredmetňujúca, k živému životu nevšímavá zvedavosť. Akoby sa zo sveta vytratil duchovný význam. Akoby život spočíval v najnovšom aute, pracom prášku, v najčerstvejšej štatistike sledovanosti televíznych staníc či volebných preferencií politických strán, v kulináriách a tancoch filmových hviezd či hviezdíčiek a celebrit, v ich prehýrenej noci, poslednom flirte alebo rozvoze. I keď práve o takéto zavádzanie a zvädzanie drážením ničotnej zvedavosti masového či „malého unaveného“ človeka projektantom „nového svetového poriadku“ ide.

Vďaka úžasným možnostiam masových médií, televíznych a počítačových sietí, reklama v kombinácii s kvantami informácií môže pôsobiť (aj direktívne a deštruktívne, vždy zvečňujúco) na vkus, hodnotovú orientáciu, tvorbu obrazu sveta i charakter intimného života a duchovného života spoločnosti. Antoine de Saint-Exupéry už roku 1943 v jednom zo svojich neodoslých listov varuje: „Neostáva nič, len hlas robota propagandy. ...Dve miliardy ľudí už

počúvajú iba robota, chápu iba robota, stávajú sa robotmi.“

Bez rozmanitých „robotov“, strojov a technických prostriedkov, ktoré sú vlastne extenziami rôznych ľudských dimenzií, sa zrejme v našom živote nezaobídeme. Napokon môžeme len obdivovať ich neraz magickú krásu a predovšetkým schopnosť pomáhať v našom životnom úsilí, ak ich používame v ľudskej miere. Veď na počiatku každého stroja stojí túžba zbaviť život otročských pút. No ako všetko na cestách ľudskej existencie, ani ďalšie pôsobenie týchto „pomocníkov“ nie je také prosté a jednoznačné. Výhody použitia nového stroja boli vždy jasné. Okovy, ktorými nás jeho používanie postupne spúšťalo, boli veľmi záľudné a len ťažko sa dali odhadnúť. Negatívne účinky našich dokonalých pomocníkov sa často prejavila až po dlhom čase. Ale to sme si už na nich tak zvykli a navykli, že keď sa konečne prejaví aj ich ničivé účinky, navrávame si, že ich „máme pod kontrolou“, považujeme ich za malé nevýhody, oveľa menšie ako „straty“, ktoré by vznikli ich absenciou. Avšak v kombinácii s mnohými inými malými nevýhodami množstva zariadení, ktoré používame, môže táto maličkosť podstatne a neželateľne zmeniť náš spôsob života. Takéto pôsobenie sa nazýva zvädzaním.

Výhody nového výrobku či zariadenia sú také výrečné, že krok za krokom nás zvädzajú k tomu, aby sme si nevšímali cenu, ktorú platíme za ich neuvážené a neprimerané používanie. Aby sme neplatili za prístroje a zariadenia faustovskú cenu, musíme veľmi starostlivo posúdiť a naplánovať ich dobré použitie.

Metafora zvädzania platí aj v prípade reklamy, propagandy alebo politiky a masmédií. Typickým príkladom je televízia a sledovanie jej programov alebo rôzne počítačové hry a ich deriváty. Dôležitý nie je ani tak obsah programu ako skôr fakt stáleho sledovania televízie. Bruno Bettelheim (Aufstand gegen die Masse. Die Chance des Individuums in der modernen Gesellschaft) poukázal na to, ako ustavičné sledovanie televízie ovplyvňuje schopnosť dieťaťa utvárať si vlastný vzťah k ľuďom v reálnom živote, byť aktívnym, myslieť na základe vlastných životných skúseností, a nie podľa stereotypov odpozorovaných z televíznych relácií. Niektoré deti sa vyjadrujú výrazmi a celými vetami prevzatými z úst postáv ich obľúbených programov. Majú lepší vzťah k virtuálnym postavám z televíznej obrazovky ako k rodičom. Nereagujú na slová otca či matky, ktoré v porovnaní s prívetivým spôsobom vyjadrovania a emocionálne nabitými výrazmi televíznych hlásateľiek alebo postáv v rôznych seriáloch znejú nevýrazne a všedne.

Dôsledky sústavného sledovania televízie alebo surfovania na internete sa týkajú nielen detí, ale aj rodičov. Čas strávený pred televízorom či počítačom znamená absenciu rozhovoru medzi členmi rodiny. A aj náznač rozhovoru je prehlúsený hlasom elektromagnetických tieňov. Navyše, deti strácajú schopnosť učiť sa z vlastnej skúsenosti a z vlastného prežívania skutočností, pretože životné udalosti sú oveľa zložitejšie, komplexnejšie ako tie, ktoré „čítajú“ na obrazovke.

Ba čo viac, v čase týchto reálnych udalostí neprichádza v závere nikto, kto by ich celé vysvetlil. Keďže udalosti skutočného sveta nenasledujú v súvislom rade od úvodu k stredu a k predvídateľnému vyústeniu, so stálou vysvetľujúcou prítomnosťou hlavného hrdinu (obľúbeného herca), v „televíznom dieťati“ vyvolávajú sklamanie z priveľkej komplikovanosti života. Vysvetlenia podávané na „zlatom podnose“ televíznej obrazovky mu neumožnili naučiť sa hľadať a dospievať k vlastným riešeniam životných udalostí. Znechutené neschopnosťou pochopiť význam toho, čo sa s ním deje v živote, odvracia sa od reality k pohodliu predvídateľných príbehov virtuality.

Z takejto ochabnutosti navšlenej hľadením do televíznej a počítačovej obrazovky narastá emocionálna izolácia a neschopnosť aktívne sa učiť a nadväzovať vzťahy s inými ľuďmi a vytvárať seba, svoj zodpovedný postoj k sebe, k svetu a k druhým ľuďom. Zviditeľnené udalosti a postavy na obrazovke zneviditeľnili udalosti a postavy skutočného sveta. Ústa hlásateľov a hercov umlčali hlasy rodičov, súrodencov a iných ľudí v skutočnom okolí.

Táto schopnosť zvädzania do pasivity a úniku pred aktívnou a osobnou konfrontáciou so životom alebo k „slobodnému“ vyjadreniu svojho názoru v rámci pseudoplurality (multiplicity rovnakosti) bez akýchkoľvek ľudských zábran a vkusu je skutočným nebezpečenstvom televízie (a zábavného priemyslu vôbec), oveľa väčším ako veľakrát triviálny alebo hrôzostrašný obsah programu. To neznamená, že máme z bytov vyhodit' televízne prijímače a počítače. Ale ak sa chceme radosť z ich výhod bez toho, aby sme platili sviežosťou myslenia a cítenia, ľudskou vzájomnosťou reálne uplatňovanou v živote našich detí, ktoré budú rodičmi našich vnúčat, musíme sa postarať o to, aby boli cez deň vystavené zážitkom z vlastnej, a to nielen fyzickej aktivity. Musíme im sprístupniť priamy dotyk so životom, aby sa naučili sami robiť závery a zaujímať vlastné postoje, no nielen to, ale aj stáť, a nie prijímať čokoľvek, čo im masové médiá predložia v zvodnom balíčku takej či onakej, často lživej správnosti.

Chorobou našej doby nie je nedostatok talentov, ani „mozgov“ alebo „srdce“. Je ňou skôr spôsob života vnútený ideológiou kultu spotreby, ktorá život zbavuje autentických hĺbok duše a ducha konkrétnych ľudí i celých spoločenstiev a spoločností. V hluku rozbehutej mašinérie masy a všemožného zvädzania človek pobehuje medzi jedným a druhým, prípadne tretím džobom a hrou na úspech, moc a večnú mladosť, od obrazovky k obrazovke, stále v jaskyni tieňov. To však je cesta, ktorá nikam nevedie. Tento pohyb konzumu, ziskuchtivosti, pohyb mentality, ktorá všetko zaklína do jagavých, ale mŕtvych vecí a predmetov, aby prehlúšila prázdno a strach, je len prevrátenou mágiou, v ktorej človek márne verí, že uctievaním týchto predmetov získa kontrolu nad nimi aj nad svojou neistotou, bezmocnosťou a strachom. Je to len bludný pohyb v kruhu, okolo seba, bez výhľadu na iných a Iné, a vlastne aj bez výhľadu na seba samého vo vlastnej pravosti, a teda bez cesty k sebe, pretože bez cesty k iným, k spoločenstvu bližných a bez cesty k Inému.

Prerodvom som k príbehu, ktorý je živý, a chce sa dotknúť Vašich duší, ako liek v krajine chorých, ako voda na púšti. Ja som duch spravodlivý a trpezlivý, prechádzam krajinami, a ľudom vnímavým šepkám starodávne múdrosti. Moje poslanstvo je aktuálne a vždy bude zaznievať na Vaše prebudenie. V rukách mám meč ohnivý i váhy spravodlivosti. Môj hlas spieva v tichu srdca, stíša sa, a zaznie ti moja oslavná fanfára. Moje meno je: Kto je ako Boh? Prichádzam, keď je slnko najvyššie, a ním som odetý. Zaháňam démonov nechuti – náklady, čo pustoší na poludnie. Hlas démonov však počúvate viac, ako Boží, a to je k Vašej skaze. Pravde, Múdrosti, Zmužilosti a Spravodlivosti som snúbencom. Ja splietam do venca podobenstva veci už dávno známe. Všetko, čo vypoviem, už sa stalo. Hľadajte múdrosť, skúmajte dejiny a chápajte znamenia čias!

Dnes, v tomto storočí, našla sa správa na starobylom papyruse. Akýsi grécky diakon zo 4. storočia opísal šľachetnosti a čnosti svojho milého biskupa. Dokonca jeho kázne a homílie si zapísal, aby ste sa o tom i Vy raz dozvedeli. Ja som mu to pošepol i poslúchol ma. Papyrus nepoškodil čas. Jeho znenie je liekom vekov. Prozreteľnosť sa postarala o jeho ochranu, sväté poslanstvo neuzrelo porušenie. Nuž čujte o tom správne.

Poučte sa o dejinách. Veď opakovanie je skutočne matičkou múdrosti. Nie však preto, aby ste sa naspamäť niečo učili a nazývali sa opovázľivo múdrymi, lebo viete citovať spamäti. Ale preto, aby ste pochopili obdivuhodný chod dejín i znamenia čias. Lebo hoci nie je nič nového pod slnkom, a opakuje sa čo bolo, predsa nie je rozumný dôvod hlúpo opakovať chyby minulosti, ani v zúfalstve zalamovať rukami nad zlom, ktoré sa množí, lež napredovať na ceste k Bohu, ktorý je darcom jedinej svätej múdrosti. A múdrosť je: odmietnuť zlo – vydať martyrión, vydať svedectvo svätým životom. Nájdete tak liek na neuhu súčasnosti.

Ktože to pochopí? Bez pozhňania zhora, svetlom nebeským, pre rozum pozemský, nikdy nikto... Boh si želá vývoj dejín synov ľudských k nebeským výšinám. Kto môže túto svätú vôľu zastaviť?

Keď zhasínajú všetky svietniky, ony predsa ostávajú a zasvietiť môžu znova. Duch Svätý - olej, ktorý sa už vylial, obchádza krajiny, ľudí v nich, a hľadá tých, čo sa mu vydajú za nástroj. Tu a teraz sa mu vydajte, synovia človeka... Sviette! Kristus – Ženich nikdy neopustí svoju Nevestu Cirkvi... Zaodel ju šperkami – darmi moci, ktorá zmení tvárnosť zeme... Uverté, nezúfajte! Veža plná svetla – Cirkvi možno pomaličky, tu a tam, hasne, no Duch, ktorý v nej účinkuje, nikdy nedopustí, aby zhasla úplne. Vždy si nájde údy, ktoré prežiarajú tisíce neverných. A ja jej v tom s celou svojou armádou dopomôžem. Tak je. Amen.

Čo bolo dávno kedysi, deje sa i teraz, a bude sa diať zas. Svetlo a tma sa stretávajú a vedú boj. Ale tma mizne za vidna. Ranné zore Kristove rozrážajú tmy a temravy noci. Svetlo je večné, no tma nemá trvanie a tak... Diabol, váš i môj protivník zúri, a kým má čas, obetuje ľudskú dôstojnosť na svojom ohavnom oltári kultúry smrti a tak... Kto je hlúpy, ide za diablom... Kto je duchovne slepý, nezbadá to... Prebudte sa! Zhodte skutky tmy!

Všade vokol oklamane duševné mŕtvol. Telá bez ducha tackajú sa mimo Boží zákon, a potom ležiacie páchnu. Šakaly a dravé vtáky krúžia okolo nich, lebo ich láka zápach nerestí. Ale ešte ostali živí medzi mŕtvymi. Držia svietiace lampy plné oleja Ducha Svätého... Pochodňami osvecujú tmy sveta a prebúdajú mŕtvych dychom života – Slovom Evanjelia... A to je tých múdrych panien päť... Inej Cesty, duše drahé, niet... A mŕtvol ožívajú a nasledujú ich... Idú za svetlom, za Kristom a budú jeho vlastníctvom naveky... Dobrý Pastier hľadá, čo sa bolo stratilo... Hľadajte Boha – Lásku, kým ho možno nájsť. Obráťte sa, kým je ešte čas. Kľaňte sa tejto Láske, proste o ňu, a keď bude vo Vás, žiarite ju svetu...

Stál som pred trónom Starca dní a on sa ma spýtal: «Môže vstať z mŕtvych tento zástup ležiacich a páchnucich kostí synov človeka?»

Odpovedal som mu pokorne: «Ty, Bože, môžeš všetko! Ty si Život!»

BRANISLAV VALKOVIČ

O svätom biskupovi

On ma teda poslal, hovoriac: «Áno, tak je. Choď, hlásaj, zadrž na poľnici, prebuď spiacich a usmerni blúdiacich, ohlás novú začiatok, zachraňuj, čo je stratené i s celou svojou armádou...»

A tak Boh Syn, Kristus, už osedlal oblaky, a ja, s anjelmí v sláve, vydávame sa spolu na cestu vekmi...

Kedy príde Pánov deň... Deň tak hrozny? Vie to len Otec. Meškať bude istý čas, ale slovo svoje dodrži... Dovtedy synovia svetla vydajú svedectvo, ktoré nik neumlčí... Ani smrť a jej hrozby pre telo plné mučenia.

A tu je úryvok zachovaného textu správy o svätom biskupovi, ktorý napísal jeho diakon:

Ja, nehodný sluha svojej Matky Cirkvi, vydávam svedectvo o mojom milom, pokladnici čnosti, svätom biskupovi, ktorý v rokoch Pána od stvorenia sveta 5884 – 5892 (na naše roky 380 – 388 po Kristovi), spravoval cirkev v Smyrne.

Dôstojný starec, otec našej cirkevnej obce. Basileos je jeho ctené meno. Čiže panovník a kráľ. Skutočný kráľ nad vášňami a milosrdný vládca nad dušami, ktoré mu boli zverené. Veľmi si ho vážim, ja, jeho diakon. Blažený som v jeho blízkosti. Moje meno nie je dôležité. Som len služobník, obyčajný nástroj Božej milosti.

Basileos. On je môj milovaný biskup. Je to skutočný starostlivý otec. Hoc' rodinu nemá, jeho rodinou sme my všetci - Smyrna. Ona je jeho mystickou nevestou – chrám zbudovaný z tiel vyvolených, čo k Bohu zvolávajú dňom i nocou a nechávajú. My, svietnik pre tmu sveta. Jeho prsteň a biskupský kríž na hrudi mu to neustále šepkajú. Olej pomazania Duchom Svätým mu na temene hlavy nikdy nevyschne.

Avšak niet u nás všetkého podľa poriadku. Zápasíme s hadmi a škorpionmi. Už to tak chodí vo svete. Nič nového pod slncom niet, veď pšenica i kúkoľ rastú spolu. Nikto ich násilne neoddelí. Spustli tu mravy nám, vlečie

dem. No nie pred obyčajný súd – svet-ský, kde sa dá aj zaklamať, podplatiť. Lež pred ten najspravodlivejší, akého je: Boží súd. Ten sa nedá odložiť, pred ním sa neschováš... Nič neutajíš... Budeš len mlčky prijímať Pravdu o sebe... Ach, môj milý Basileos. Vytrpel si aj od spolubratov v službe biskupa. Medzi biskupmi nie je veľmi obľúbený. Jeden mu dal facku, keď sa Basileos oprávnene zastal múdrej veci na jednom koncile. A ten hašterivý ohovárač, jeho meno v pokore zamĺčim, strhol ďalších biskupov proti nemu. Vraj je spiatočník, chudák z púšte bez vzdelania. Ariáni si stále držia svoje pozície, tajne, nebadane a predsa zjavne, akosi nikto proti tomu neprotestuje, ak sa to aj prejaví. Sú už dávno porazení, ale aj tak ich ohavný blud nezmiol. Cirkev v Smyrne je však čistá, svojho biskupa si miluje. Pravovernou vždy ostať chce.

Múdrosť Basilea je nesmierna, spočíva na ňom Duch. O ňom je hodné povedať: Akoby druhý Kristus. Mal povest' ako svätý Polykarp, či svätý Ignác z Antiochie, ktorý pred asi 200 rokmi napísal list do našej Smyrny. Svätý Ignác vtedy vyzýval: Ako Ježiš Kristus napodobňuje Otca, tak vy všetci napodobňujte biskupa a kňazov ako apoštolov. Ktože by nechcel napodobňovať nášho Basilea? Povestnými sa stali jeho nebesky múdre kázne i homílie. Horia pri nich srdcia. Spísal som ich tajne. Akýsi hlások mi to pošepol v jedno snečné poludnie. Zapamätal som si ich. Nedali sa zabudnúť. Išli až do útrob a prebodli moje srdce. Múdry Basileos si ich neželal zapisovať, lebo nechcel byť spomínaný a chválený. Hovoril: Kristus je Pravda – On všetko dôležité vyjavil. Moje kázne sú len prach. Nič nehovorila, čo by aj Evanjelium nehovorilo... Bol v tom tvrdohlavý.

Mnoho katechumenov pokrstil, obetavo im všetko učenie našej pravej viery vysvetľoval. Viera vďaka nemu u nás hojne prekvitala. Dával vždy

dobrý príklad. Keď zúril mor, po uliciach chodil, ošetroval, riskoval preveľmi. V Sýrii bolo hrozné zemetrasenie. Poslal im peňazí mnoho a vyslal tam pomoc, i ja som tam bol. Hovoril: Kristovo mystické telo trpí a ja mám len tak sedieť nečinne?

Opíšem vám, ľudia budúcnosti, jednu z jeho krásnych homílií. Predniesol ju v oktáve Veľkej Noci, keď predtým pokrstil a hneď i pobirmoval na Bielu Sobotu 24 katechumenov. Tieto kázne (mystagógie) vysvetľujú učenie našej katolíckej viery – Cesty svetla. Kázne v tejto našej dobe trvali aj hodinu. Viete si to dnes predstaviť? Nuž, nemylim sa, ak poviem, že mnohí už nie. Vy poznáte len zhon vo svete a v liturgii rýchle odbavovanie obradov. My sme mali čas. A na tieto posvätné tajomstvá sme sa najviac tešili a najviac času obetovali. My sme žili práve z týchto tajomstiev. Zaujímali nás každý symbol a zmysel obradu...

V našom, nie veľkom, chráme svätého Tomáša sa vtedy zišlo 479 ve-

riaciach na božskú liturgiu. Bola dlhá a bohatá, Basileos si veľmi potrpel na krásu liturgie. Hovoril: Už nie sme ľudia, keď toto slávime. Ale cherubínom a serafínom sa podobáme... Prežité liturgiu z hlŕky duše a dos-tanete dary Ducha premnohé! Upro-stred chrámu bol mramorový ambon, na ňom vyobrazenia anjelov s otvorenými knihami. Vpredu sedeli neofyti (novopokrstení) v bielych tunikách. Basileos na vystúpil a predniesol tieto slová:

Milované duše, ktoré ste sa s lásky k Bohu zišli k tomuto stolu nepochopiteľnej Lásky, ukrytej v živom nadpodstatnom chlebe, a k stolu Božieho Slova. Zvlášť pozdravujem a idem sa prihovoriť Vám, milí neofyti.

Vitajte v náručí Matky Cirkvi, ktorá Vás len nedávno porodila pre nový život. Vitajte v plnosti života. Vitajte Vy, čo ste sa rozhodli vstať z hrobu starého života a vyzliekli ste si starého človeka. Vitajte Vy, ratolesti na pravom Viniči, ktorým je Kristus, a ktoré túžite ostať na ňom a prinášať hojné ovocie Ducha.

S veľkou obetavosťou som Vás pripravoval na obdivuhodný krst. Vy i ja sme sa postili, lebo pôsty zaháňajú všetkých démonov. Dychtivo ste naslúchali celú noc poučeniam o našej svätej viere, než ste vošli do bapstistéria s vodou, ako do hrobu odumretia pre starý spôsob hriešneho života. Vynorili ste sa z tejto vody ako nové stvorenia. Vaše duše, zažiarili iskrou božských bytostí.

Ako je to vôbec možné, že sa človek môže takto premeniť a narodiť znova? Pozorne počúvajte. Je to taktó. Nikdy by to nebolo nutné, keby sme nepadli v raji, a nikdy by to nebolo možné, keby nekonečne milosrdný Boh neposlal seba samého, svojho Syna, skrze ktorého všetko stvoril, na túto zem, aby nás znova do toho raja uviedol.

Prvý človek Adam aj s jeho ženou Evou mali rajskú blaženosť. Dostali žiarivé rúcho, korunu, prsteň a biely

kvety, pravdepodobne ľaliu, do rúk. On symbolizuje čistotu a dávny rajský stav ľudí. Boh Otec, ktorého oni počuli vo vánku, im ho s láskou dal, aby ho opatrovali.

Zárukou toho, že budú nesmrteľní a blažení, bola ich poslušnosť Bohu. Ale ako vieme, neposlúchali. Počúvali hada, klamára od vekov. Do sveta vstúpil hriech, skrze neho smrť a chaos. Do raja srdca vnikol jed. Všetko padlo, celé stvorenie na čele s ľudstvom, do stavu bolesti, nedokonalosti, chorôb, do tohto údolia slz. Ľudstvo bolo vykázané z raja. Strom života, z ktorého mohli pred tým jesť, im bol skrytý ohnivým mečom cherubína. Ostal len strom poznania, z ktorého požívame do dnešného dňa.

Avšak Boh Otec je tak láskavý, že nám poslal svoje Slovo, svojho Syna, aby nás urobil znova rajskými ľuďmi. Boh poslal svojho anjela Gabriela, aby podal znak pripomenky na rajský stav – biely kvet, do rúk prečistej a presvätej Bohorodičky Márie. Ona povedala áno Božej vôli, ba dokonca zaželala si s radosťou tento predivný zázrak, a prijala do útroby Slovo - Božieho Syna. Zrodil sa z nej Bohočlovek. Keď on dospel, začal hlásať radosť zvesť, ktorú podnes i my hlásame. Ale Jeho slovo by nemalo moc, ak by nekonal aj divy. Kriesil mŕtvych, uzdravoval chorých, vyhánal démonov, vydal sa na smrť a sám z vlastnej vôle vstal z hrobu – to sú znaky príchodu Božieho kráľovstva medzi nás.

Predovšetkým On na to prišiel, aby sa nás umrel. Aby po smrti ohlásil v podsvetí zatknutým dušiam oslobodenie, vstal z hrobu a premohol našu smrť, vystúpil do neba, aby nám tam pripravil miesto a zoslal Ducha, ktorý v nás účinkuje. A my čakáme teraz druhý Kristov príchod. Sme svedectvom pre svet, že bude obnovený. Sme jeho Telo.

Tento Boh Syn, Ježiš Kristus, umrel pre naše vykúpenie na kríži. Čo je to vykúpenie? Predivná Pascha. Tak, ako Mojžiš previedol židovský ľud z Egypta, tak Kristus previedol do nového života všetky duše sediace vo tme podsvetia. Za cenu, ktorú nikto iný nemohol splatiť. Boli sme rukojemníkmi podsvetia, ale On, Boží Syn, vycedil svoju krv, ktorá má tak nesmiernu cenu, že jej jediná kvapka otvára brány Hádesa. Utekajú pred ňou démoni a jasajú nad ňou trpiace duše v podsvetí. Kristus vstúpil do ríše smrti a za nekonečnú cenu obral Smrť o všetky spravodlivé duše, ktoré ona vo svojom pažeráku držala v putách a reťaziach, od smrti prvého človeka, až dovtedy. Svojou smrťou premohol našu smrť. A svojím zmŕtvychvstaním ukázal budúcu slávu, ktorá sa má na nás zjaviť. Toto je vykúpenie.

A čo je spása? K nej smerujeme tým, že celý svoj život spojíme s Kristom. Naše oslávenie na konci vekov. Uzdravenie a záchrana, návrat k pôvodnému rajskému stavu. Kristus je víťaz, a kto je s Ním, bude spasený.

Kto by nechcel patriť Tomu, kto je darca všetkej blaženosti a života? A tak o Kristovi a jeho živote na zemi môžem spolu s Efrémom zo Sýrie len povedať:

*On zhora zostúpil ako Pán,
vyšiel ako sluha z panenského lona,
v Šeole sa pred ním smrť pokorila,
v jeho Vzkriesení ho život adoroval.*

Boh vydal to najlepšie zo seba – Syna - a obetoval Ho za splatenie nekonečného dlhu. Tento dlh mohol

splatiť len ten, kto je pravý Boh a pravý človek. Nik z anjelov, nik ľudí. Na kríži prijal Ježiš ranu kópiou a bol mu prebodnutý bok aj srdce. Ono srdce nás nekonečne miluje. Jeho Láska sa nedá k nijakej pozemskej láske prirovať. V tomto srdci sú všetky poklady nebeských tajomstiev, a teda aj všetky prostriedky pre život duše, aby ona neustále prekvitala a napredovala na ceste k Bohu, z ktorého vyšla. A bok Krista podoba sa boku Adama. On zaspal v raji a z jeho boku bola utvorená Eva. Kristus zaspal na kríži a z jeho boku bola utvorená Matka Cirkev, pod krížom daroval svoju matku Máriu celému svetu.

Po prebodnutí tohto Kristovho srdca z neho vytryskli pramene tajomstiev, ktoré už dobre poznáme, a Vy neofyti, idete poznávať, a užívame ich ako mocné lieky pre dušu. Krst je vstupnou bránou do božského života, potom birmovka, čiže spečatenie, rozhodné áno životu s Bohom, či to bude stáť náš život alebo nie. Táto birmovka i na Vás vyliala cez krizmu dary Ducha, aby ste boli účinnými nástrojmi na budovanie čoraz dokonalejšej stavby, ktorou je Matka Cirkev. Ďalej nás na ceste sprevádzajú eucharistia, pomazanie chorých, manželstvo, sviatosť kňazstva, zasvätený život v panenstve, tajomstvo odpustenia a iné, ktoré posväcujú človeka. Toto sú mocné prostriedky a cesty k spaseniu.

Čo sa teda udialo pri vašom krste? Boli ste adoptovaní. Hoci máte rodičov, ktorí dali existenciu vášmu telu, je tu ešte jeden Otec, ktorý jediný dáva nesmrteľnú dušu. On prebýva na nebi, a my, na zemi, k nemu smerujeme naspäť. Avšak bez spoločenstva v Matke Cirkvi je cesta do neba veľmi ťažká. Prudké riavy pohanských bludov strhávajú duše na širokú cestu k zničeniu. No Noemova archa – Matka Cirkev chce všetky duše prijať na svoju bezpečnú palubu a priviesť do večného prístavu, na vrch Božieho pribytku, k spáse.

Matka Cirkev - žiarivá veža, Panna, Nevesta Kristova, Kristovo Telo, tak skutočné ako aj to, ktoré sa nám sprítomní na stole s najlepšou Pšenicou a Krvou Krista, sviatnik pre tmy sveta plný oleja Ducha, hoci aj ľudsky nedokonalá, ale Božím Duchom vedená - chodí krajinami a hľadá čo sa bolo stratilo. Zvoláva svoje budúce adoptívne detky pod svoje kridelká.

Vy ste sa slobodne rozhodli byť jej deťmi. Ona Vás najprv v krste porodila, krstná voda je ako odtčená plodová voda rodiacej matky, krstná voda je zároveň hrobovou jamou, do ktorej vstúpil Váš starý človek a vstal nový, potom Vás k sebe privinula, chce Vás umývať v tajomstve odpustenia a viesť za ruku ako starostlivá matka a to všetko pod dohľadom jej Ženicha – Krista. My všetci sme akoby jedno telo Nevesty Cirkvi a jedno telo Krista. Sme vtiahnutí do obdivuhodného mystického manželstva Boha s ľudstvom. Kto má uši, nech to počuje a pochopí. Na ceste do neba Vás bude sprevádzať aj liek proti smrti, eucharistický živý nadpodstatný chlieb. Pristupujte k nemu s úctou. Prijímajte ho do čistého srdca. Je to uhlík žeravý, ktorý prepáli vo Vašom nedokonalom tele všetky červy vášni. Uhlík, ktorý očisťuje celého človeka, počnúc perami, tak ako prorokove ústa, keď sa mu úst dotkol uhlík, rukami serafína. Je to krv, ktorú si Izraeliti natierali na veraje dverí,

teda naše ústa, aby ich preskočil anjel smrti. Je to manna nebeská, posila na cestu. Závavok pre naše budúce oslávenie pri vzkriesení. Už tu na zemi si cez tento predivný pokrm skladáme naše oslávené telo. Je to sám Ježiš, Boh, ktorý vstupuje do Vás. Milujte ho v tomto tajomstve. Boh Syn sa ponížil, že zostúpil do nášho tela, ešte viac sa ponížil, keď vstúpil do chleba.

Vaša nová matka, mystická Matka Cirkev, Kristom darovaná tejto zemi, rodí svoje potomstvo svetla. Vošli ste do života Matky Cirkvi a ona vás porodila pre život inej kvality. Odhodila Vám blatovú škrupinku, aby sa vaša duša zabýsala, ako duše anjelov. Tak ako prvá Eva, matka všetkých živých, zrodila Vás pre smrteľný život v pomínelnom tele. Tak nová Eva, Bohorodička Mária, a Matka Cirkev, Vás porodila pre nový život, ktorý bude zavŕšený oslávením pomínelného tela a prebývaním v nebeskej blaženosti. Tam už sa nebudeme ženiť ani vydávať, budeme ako anjeli. Bohorodička i Kristus odišli s telom i dušou do neba. To sa stane i Vám, ako odmena za Váš svätý a bohumiľý život, v 8 deň, ktorý je večnou nedeľou, večným sabbatom, kedy sa znovuzrodí celý kozmos, všetko stvorenie, keď príde druhýkrát náš Pán Ježiš Kristus. Raj sa znova vráti a my tam chceme prebývať.

Prv, než ste boli očistení krstným kúpeľom, vaše duše, hoc' spravodlivé pre oči pozemské, boli s'ťa v blatovej škrupinku, neschopné počuť Boží hlas, nežili ste v milosti. Ktože to pochopí?

Pán Ježiš nepotreboval krst, ale predsa ho prijal, aby Vám, tu a teraz, dal príklad. Krst je bránou k novému životu. Rozhodnutie žiť nanovo a v novej kvalite ducha. Ježiš Kristus vstúpil do vody Jordána na východnom, čiže pohanskom brehu, aby tak všetci pohania nasledovali jeho kroky do zasnúbenej zeme, do raja. Ježiš a dávny praotec Jozue, majú v hebrejskom jazyku rovnako znejúce meno. Jozue voviedol vyvolený ľud do zasnúbenej zeme, Kristus vedie nás do raja cez krstnú vodu. Nasledujme jeho kroky, aby sme sa všetci stretli v nebeskej krajine.

Koľko trvá taký stav duše, v kto-rom je čistúčka ako čerstvý sneh? Veľmi krátky okamih. Vy, hoci ste teraz očistení nepochopiteľným kúpeľom, a Vaše duše podobajú sa anjelom, neudržíte si tento stav dlho, a nikdy nie svojimi obmedzenými silami. K tomu je potrebná milosť z neba, požehnanie zo Siona. Myslite na to, čo je hore, nie na to, čo je na zemi. Zvieratá tomu nerozumejú. Oni otočené tvárou k zemi, iba sýtia svoje telo a slúžia ľuďom, nikdy sa nedomlia, nehľadajú hore na nebesia, kde prebýva ich Tvorca. Avšak my

ľudia, koruna stvorenstva, iní sme od zvierat, naveky budeme na nebesia vzhliadať. Lebo odtiaľ sme a tam smerujeme a tam hľadáme pomoc.

Avšak už ste sa sami presvedčili, koľko zla dokáže byť v okolitom priestore skrze zlé myslenie, činy, slová ľudí, ktorí si toto nechcú uvedomiť. Nezúfajte. Nebojte sa ich. Nenechajte sa znechutiť a vziať si zo srdca Kristov pokoj. Vidíte na tomto jasne, že zo srdca môže vychádzať všetko možné zlo, ale i všetko Božie požehnanie. Stačí sa rozhodnúť, komu chcete patriť. Či budete synmi Najsvätejšej Trojice alebo diabla.

Kde je Kristus, tam je i protivník – diabol, ktorý obchádza ako revúci lev a hľadá, koho by zničil vo svojich zuboch. Majte sa na pozore! Chráňte si duše pred jeho lákavými ponukami, ako pred jedom hada. Nechodte za ním, hoci je na reťazi. Lebo ak prekročíte veľmi jeho priestor, chyťte Vás. A vymaniť sa z jeho zovretia bude veľmi ťažké. Vyrovnajte sa s týmto protivníkom, kým ste na ceste, čiže na pozemskej púti. Ako to urobiť? Nikdy mu nedajte miesto vo vašom srdci. Vo vašom srdci nech je na tróne moc jediný Kristus.

Čo je hriech?

Každý hriech je pôžička od satana. Napožičiava Vám hojne, dá Vám, koľko len chcete. Ale raz to bude chcieť do haliera vrátiť. A nikto to nezbadá, až keď umiera nevyrovnaný s ním, a v smrteľnom zápase vidí démonov, ktorým daroval život. Na nebeských mýtniciach si takú dušu démoni očuchávajú a vyberajú účet.

A tých mýtnic je toľko, koľko jestvuje hriechov. Je mýtnica lenivosti, smilstva a cudzoložstva, hnevu, nenávisti, zlodejstva, pýchy a chamtivosti, zavisť. Týmto vrátnicami postupne putuje duša a démoni na nej hľadajú hriechy, ktoré neľutovala. Ak ich nájdú mnoho, duša bude unesená démonmi do pekiel. Splátkou za dlh od diabla je najvyššia cena – cena života. Vaša duša. Preto Vás znovu napomínam, pokonajte sa vyrovnajte so svojim protivníkom. Nech je váš dlh voči nemu nula. Nech po smrti je vaša duša dokonalá a čistá pred Bohom. Nepesťujte v záhrade svojho srdca burinu nerestí, ale krásne ovocie čnosti. Preto často spomínajte na smrť a budete dokonalí. Dobré si to zapamätajte... Čo Vám hovorím, má cenu večného života. Je to základ pre duchovný život. Je to rebrik do neba...

Vy, svetlo sveta a soľ zeme, idete medzi vlkov. Budú Vás nenávidieť pre Kristovo meno. Svet nenávidí svetlo. Vy však neľakajte sa smrti a udievania po tele úbohými bičmi a paličami. Bojte sa pekla, kde je oveľa hroznejšie a večné trýznenie. Neopustte cestu, na ktorú ste sa vydali a odmena za to bude blaženosť v nebi. Nikdy nikomu neželajte zlo. Utrpenie, ktoré vám spôsobia prenasledovatelia, nevracajte naspäť. Naopak, žehnajte im v duchu. Obetujte všetku myrhu utrpenia vo vašej duši za ich obrátenie. Hovorte spolu s Kristom, ktorého utýrali na kríži: Otče, odpusť im, lebo nevedia, nepoznajú čo činia. Alebo spolu s prvými mučeníkmi tešte sa z otvoreného neba. Lásku neporazí nič

a nikto. Diabol je voči nej bezmocný.

A teraz, blahoslavení bratia a sestry, neofyti, spozornite na toto slovo. Rozpoviem Vám o čnostiach a nerestiach. O ich súboji. O ich prejavoch. Toto je základ života. Kto nepochopí toto, nepochopí život.

Ako som už povedal, vo svete sa stretávajú dve mocnosti. Svetlo a tma, život a smrť, dobro a zlo, čnosť a nerest. Neustále vedú súboj, no svetlo bolo od počiatku a nakoniec zvíťazí. Po zdanlivých porážkach predsa bude panovať. Zlo a tma nebudú mať trvanie. Boh utvoril všetko dobré. Prečo potom jestvuje zlo? Je to záhada, no kto hľadá nájde všetky odpovede. Vďaka mystikom nahliadame, čo je za oponou božských tajomstiev.

Prvé stvorenia anjeli, netelesné duchovné bytosti, poslovia a sluhovia, mali možnosť sa rozhodnúť, či budú spolupracovať s Trojicou na obdivuhodnom pláne. Trojica si totiž želala podeliť sa o Lásku aj s inými bytosťami, než anjeli. Boh povedal anjelom: «Stvorím človeka, len o niečo menšieho od Vás, chcem darovať sa, lebo Lásky som. Stvorím zem, prírodu v nej a korunujem ju človekom. Vy ma vidíte z tváre do tváre, chcem však zmiešať hmotu s dušou. Zem s dychom zmiesim, budem sa človeku vo vánku prihovárať a živiť stromom nesmrteľnosti. Ba raz i ja sa stanem človekom a prídem sa k ľuďom zhovárať otvorene. Ja to chcem, túžim po tom, pomôžte mi to, nebešťania, vykonať! Stvorme človeka na náš obraz. Ja Boh, Ja Syn, Ja Duch, jeden Boh v troch osobách, si to želám(e).»

Myriady myriád anjelov súhlasili a hneď sa chystali do práce, aby Bohu pomohli, veď oni sú poslovia a sluhovia, urobia s blaženou radosťou všetko, čo Boh chce. Slovo Syn je nad nimi veľký Kráľ, podľa Jeho vôle konajú naveky. Skrze Neho bolo všetko stvorené.

Ale Lucifer, ochranca svetla nebeského, Svetlonos, ranná Zornička, hviezdica najkrajšia, ktorú každý anjel obdivoval, a ktorý bol po Trojici a serafinoch, ktorí Jej robia závoj plamenný, najvyšší zo všetkých anjelov, už nevydržal a v pýche skríkol: «Ne-budem slúžiť!»

Tu nastalo v nebeskom dvore hlboké ticho. Oči všetkých anjelských chórov sa obrátili na Lucifera a toto ticho trvalo pol hodinu.

Trojica potom s Láskou, uvedenou až na okraj, odpovedala Luciferovi: «Lucifer, môj milovaný, Tebe sme najviac verili a ešte stále veríme. Potrebujeme Ťa k tejto úlohe veľmi. Odvráť od seba všetku pýchu, nepadni nám prosím. Obráť sa ku nám, kým je čas! Chceme Tvoju tvár nahliadať a Ty našu predsa tiež, neukazuj nám svoj neposlušný chrbát. Povedz nám však, môj milovaný, prečo nechceš slúžiť?»

Tu anjelské chóry zapievali: «Zornica, buď s nami, Tebe je zverená veľká úloha, na Teba najviac spoliehame!»

Keď dospievali, túžobne čakali Luciferovu odpoveď.

Lucifer odpovedal: «Ja slúžiť tejto nezmyselnosti ne-

budem, odpusť Najvyšší. Pýche som prepadol, to je pravda. Ja totiž verím v silu intelektu a logiky. Neuznávam bláznivosť Tvojej Lásky, Trojica! Veľmi vysoko som od iných, mám to právo hovoriť aj nie. Tvoj plán, Otče, je bláznivosť a Ty si predsa bol najvyššia Múdrost'. To je moja odpoveď. Nevieť, čo si počať. Veď tie tvory z hlíny sklamá Ťa, padnú, len čo im dych do nozdier vdýchneš. Nemôžem tomu slúžiť! Nebudem slúžiť. Človeku sa neskloním, lebo viem, že budeš žiadať starostlivosť o to nedôchodca. Len jeho budeš milovať, no mňa už nie. A to je to, čo neznesiem! Slúžiť nebudem! Iný, lepší mám plán, a preto na Tvoj trón sa vyšplhám, ak mi tak dôveruješ. Ustup Otče, ústup, nechaj i mňa vládnuť. Ty sa mylíš, inak to chcem! Prehnaná Lásky ti zahmlila rozum. Ak nie, odídem, niet tu miesta pre mňa!»

Trojica zronená týmto opovrhnutím zaplakala a povedala: «Ach, Lucifer, prečo? Veľmi si nám ranil srdce... Chod' teda, ale už sa nikdy nevrátiš, veď tento pád sa nedá opraviť. Premysli si to!»

Lucifer už ďalej nehovoril, ani

nepremýšľal. To on potratil rozum. Bohom neskutočne pohrdol i všetkými Jemu vernými anjeli. Strhol so sebou aj tretinu anjelov, ktorí s ním sympatizovali, a pokúsili sa o revoltu. No Michael, jeden z verných chóru mocností, zvolal niektoré chóry, a bojovali s Luciferom a jeho anjeli. Lucifer bol porazený a Michael prehlásil: «Kto je ako Boh? Kto sa povyšuje do neba, prepadne sa do priepasti!»

Lucifer teda i s tretinou padlých anjelov odišiel. Padali spoločne dlho, predlho. S hrôzou, ktorá sa nedá opísať, okúsili existenciu bez Boha, stratili nebeskú slasť, a to naveky. Do ničoty sa prepadli a chcú do nej uviesť všetko, na čo siahajú. Večná skaza pekla je ich domom. Čoskoro začali horieť, dusiť sa a nariekať. Plač a kvílenie im však už nič nepomohlo. Napokon začali nekonečne nenávidieť a túžiť kaziť všetko dobré, teda všetko od Boha pochádzajúce, aby aj to sa stalo skazeným. Odtedy sa hovoriť: «Tak vysoko bola si, Zornica, teraz si sa prepadla do hlbín zeme.» Či sa chce niekedy vrátiť nevedno. Jeho rozhodnutie je definitívne. Či ho Boh bude chcieť prijať k sebe, nevedno.

Stal sa z neho Satan a jeho padlí anjeli túľajú sa púšťami. Kazia všetky Božie plány. Protivníci a naši nepriatelia. A to je odpoveď na existenciu zla, drahí moji. Tento Satan zapríčinil to, že Adam s Evou boli oklamani v raji. Padli a tak na seba pritiahli všetko to bremeno smrteľnosti. Prečo to hovoriť? Prečo som rozpovedal o páde v nebi a potom o páde v raji? Tu je totiž pôvod všetkého utrpenia, ktoré jasne vnímame zo skúsenosti. Nebolo by treba vtelenia Božieho Syna, keby nebola porušená harmónia nebeská. Aj krst, pomoc tajomstiev spásy, ktoré pramenia v srdci Krista, nič z toho by nebolo treba.

Rozpoviem Vám tajomstvo, ktoré si málokto uvedomuje. Totiž čnosť a nerest nie sú len tak abstraktné pojmy, nie sú to skutky, ktoré robíme zo seba. Čnosť či nerest nie je len niečo, čo v sebe sami od seba, z vlastných síl vytvárame. V prvom rade sú čnosť a nerest konkrétne bytosti. Sú to duchovné skutočnosti, ktoré sa neskôr prejavujú navonok. Duchovia, s ktorými spolupracujeme, s ktorými máme spoločenstvo. A s akými duchmi za života spolupracujeme,

s takými po smrti budeme mať spoločenstvo. Preto je veľmi dôležité rozlišovanie duchov. Je tak životodarné rozlišovať a hlbavo premýšľať o každom svojom skutku, myšlienke, pýtať sa seba, s kým vlastne máme spoločenstvo, kto nás inšpiruje?

Pred Božím trónom je množstvo krásnych panien. Tancujú a spievajú, v blaženosti sa radujú. Sú to čnosti. Vytvárajú nebeskú symfóniu. Ich spev zachytia na zemi len nemnohí. Kto sa stíši a vedie pokorný život, začuje ich a zatúži sa riadiť už len ich inšpiráciou. Človek je ako strom. Voda dažďa a vlaha rosy je Duch Svätý. Strom, ak je takto zvlažený, prináša ovocie tohto Ducha, a to sú tieto krásne devy. Kto si ich chce vziať za manželsky? Kto chce s nimi tvoriť spoločenstvo? Na dnes končí drahí bratia a sestry. Viac o nich Vám rozpoviem neskôr. Ostaňte v Lásky, milí moji. Milujem Vás...

A takto mnohokrát kázal. Keď som toto písal, ja nehodný sluha, plakal som a vzlykal od radosti, že jestvuje Lásky, Boh, ktorí spásia...

BRANISLAV VALKOVIČ

NAD TATROU SA BLÝSKÁ

1. Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú,
Zaslavme sa, bratia, ved' sa ony ztrafia,
Slováci ožijú.
2. To Slovensko naše posiaľ tvrdo spalo;
ale blesky hromu vzbudzujú ho k tomu,
aby sa prebralo.
3. Už Slovensko vstáva, pulá si slrháva;
hoj, rodinka milá! hodina odbila,
Žije matka Sláva!
4. Ešte jedle rastú na kriváňskej strane;
kto jak, Slovak cíti, nech sa šable chyti
a medzi nás slane!

Zachytávať Jeho slovo

Katarína Džunková:
Veterné mesto,
Bratislava : VSSS, 2017

Druhá básnická zbierka Kataríny Džunkovej, doktorandky Filologickej fakulty v Petrohrade, už prostredníctvom názvu zbierky evokuje čitateľom svoje momentálne pracovné a študijné pole pôsobnosti. Vynára sa tiež názov výberu Miloša Krna z poézie Afanasija Feta Vzdušné mesto. Tento motív je iba jedným z mnohých a vonkoncom nie je dominantný. Z geografických realii autorka spomína napr. Prahu. Atmosféra tohto mesta ju podnietila k básni už i v jej debutovej zbierke. Taktiež rodné Slovensko a rodné Košice nechýbajú v priereze lokalít stvárných v poetkiných veršoch.

Vstupná báseň Vergilius je vlastne zverením sa odkazu latinskej antickej literatúry. V kontexte myšlienkového nasýtenosti zbierky je hľadanie ideálu a harmónie v minulosti jedným z ústredných a neprehliadnuteľných motívov. Ideál krásnej literatúry je takto stanovený ihneď na počiatku. V porovnaní s predošlou debutovou Džunkovej zbierkou Palica brata a palica slnka je nová kniha prísnejšou a závažnejšou. Miestami akoby sa optimizmus celkom vytratil, čo si poetka neprípúšťa a vie, že podľahnúť dezilúzii by bolo chybným postojom. Túto proporciu ilustrujú verše básne Život: „Lebo budem smútiť až tak, že sa budem radovať / v posvätnom tichu, / keď slza opäť prichádza“. Džunková je úspešnou lovkynou nových denominácií i starých a dobre známych obrazov. V interpretácii známych motívov prináša aj vždy čosi vlastné, osobité. Napr. v básni Klenba, ktorá je prienikom

murálneho a liturgického, čo je dobre známym impulzom, nachádza nový rozmer: „Keď ako zemskú kôru ktosi lámal chlieb / pod strážou potemených klenieb / zahorel život a povolal ťa – Vstaň, / a vlastne prikázal ti – Poklož sa...“ Poézia v Džunkovej vnímaní nie je hrou, je to vážna vec, vlastne posvätná záležitosť. V básni Kým kohút čítame: „báseň je premeškaná svätosť“. Je samozrejme, že báseň môže zastupovať modlitbu, splňať jej funkciu.

Tichomír Milkin napísal o Hviezdoslavovi, že jeho filozofiu a svetonázor možno zrekonštruovať na základe ktorejkoľvek básne, že je v každej básni ako keby celý. To isté možno povedať aj o Džunkovej veršoch. Po prečítaní pár veršov zbierky čitateľ nadobudne pocit naplnenia, aký zväčša dosahuje po prečítaní celých zbierok.

Ako nanajvyš aktuálnu čítam báseň Anjel cisára Karla Habsburského. V kontexte stého výročia rozpadu habsburskej monarchie a následného vzniku Československa poetka uvažuje: „Kto si spomenul, / kde bedlil cisárov anjel, / keď opadával jasot čerstvých republík“. V básni „Dajte mi pevný bod...“ variuje platónovské videnie sveta: „keď Boh udrel akord, pevný bod, / a dejiny podobné na ozvenu / zachytávali jeho slovo“. Celá zbierka chce oslavovať Božiu dokonalosť. Z toho vyplývajú autorkine vysoké nároky na poéziu a vznešenosť jej výrazu. V jej veršoch by sme však márne hľadali torzá nerozluštiteľných metafor. So slovom zaobchádza s úctou, pretože: „Hoci si ty sám slovo, a sám si prameň slov, / poranila som ťa slovami, tebou samým som ťa zranila“, čítame v básni Jazyk. Uvažovanie o slove a reči niekedy prechádza až k meta-

jazykovosti: „Je za obrazom, a predsa je tmou. / Len človek – tvor utkaný zo slov.“ Slovo ako dar. V pojmoch uvažujeme, slovom dôverne komunikujeme navzájom medzi sebou i s Bohom.

I keď impulzom k tvorbe básne je poetke často minulosť, uvedomuje si ponuré smerovanie dneška (básne Európa, Vojna a iné). V dobe multikulturalizácie volá: „modlím sa, Bože, zachovaj, čo je pôvodné“ (v básni Pôvodnosť). V zbierke možno nájsť množstvo explicitných prienikov so známymi svetovými či slovenskými poetmi (Rilkeho anjeli, slovenským čitateľom známy Rúfusov svetonáhľad), no ešte zaujímavejšie sú tie celkom nevedomé, no pozoruhodné súvislosti. Napr. Pavol Gašparovič Hlbina napísal v roku 1933 v básni Pohľadnica z Prahy:

„Na vlnách Vltavy / svoj úsmev nechalo / pohanské nebo. / Z husitských ulíc / vyteká život...“ Hlbina sa nemôže pokojne smiať prechádzajúc husitskými ulicami Prahy a pozorovať, ako sa pohanské nebo zrkadlí vo Vltave a ako sú všetky veľkolepé kostoly v tom veľkom meste ničím, o čo sa ľudia nezaujímajú. Posolstvo Džunkovej veršov básne Pražský žal je rovnaké: „Hospodin slnka, čo nám zovšednelo, / rozprestri ešte dlane nado mnou... / Mnoho Ťa prosím a o toľké Ťa žiadam, / Hospodin úst, čo neďakovali. / Ako len ďaleko je od vrúcnosti Jóba / v meste nad riekou pod medenými zvonmi.“ Alebo v básni Európa píše podobne ako Turčány, ktorý v roku 1948 chcel byť „jak stredoveký rytieri“ v básni Odkaz stredoveku. Džunkovej verše: „Umieraš v popolniach a zamlčaných Zdravas, / podobná bielym zvonom z ľalií. / A tvoji rytieri, tak nepodobní na nás, / krídlami tváre zakryli“. Poetka sa hlási k odkazu akéhosi dávneho krásna. V opozícii k týmto básňam je ako keby Báseň z Marienbergu (Trenčín, 2014). Ak ju miestni objavia, stane sa v tomto meste iste právom obľúbenou a recitovanou pri slávnostných príležitostiach. Hoci je Džunkovej poézia atemporálna, je to poézia slávnostného okamihu, pretože i všedné môže byť velebné.

Mladá autorka chce byť poetkou všedných momentov, bežných vecí, pokorných a obdivuhodných ľudí. Preto si z množstva svätých uhorského kráľovstva vybrala sv. Alžbetu a venovala jej Hymnus. Báseň je vlastne oslavou katolíckeho Slovenska, ktoré má bezpochyby svoju históriu i v kontexte uhorských dejín: „tak po krajine kráča Boh a vraví: / Spiš mi je prilbicou a Tatry korunou, / meč mám v Above a nádej v Slovenskom raji / a kord mi v Ždiari žiari a slzy v Bratislave, / a Syna svojho obetúvam v každom kostole...“ Okrem hymnu nachádzame v zbierke žal ako literárny žáner, napr. báseň Hľadanie a Zmiluj sa púšť. Niektoré básne sú celé modlitbami, resp. ich časti majú vyslovene modlitbový charakter, napr. tretia časť básne Búrky pôsobí priam ako kolekta.

Je zrejme, že básne zbierky vznikali v dlhšom časovom období. Preto by bolo škoda prečítať zbierku naraz. Ako som už spomenul v úvode, „množstvo poézie“ vystačí prinajmenšom na mesiac. Kdesi sa raz objavila veta: Na každý deň jedna báseň. Platí to aj o zbierke Veterné mesto, ak ju má čitateľ precítiť a prežiť v úplnosti aspoň kúsok z okázlenia prítomného v momente vzniku týchto básní.

PETER TOLLAROVIC

Kniha zo zaprášenej poličky

Walter J. Ciszek, SJ
Daniel L. Flaherty, SJ:
S Bohom v Rusku
Vydavateľstvo Dobrá kniha,
Trnava 1993

„S BOHOM V RUSKU“ je kniha spomienok Waltera J. Ciszeka, SJ (spracovaná za pomoci Daniela L. Flahertyho, SJ). Podtitul znie: „Mojich 23 kňazských rokov v sovietskych väzeniach a pracovných táboroch na Sibíri.“

Je to kniha spomienok, ktorým sa dá veriť, a je priam neuveriteľné, čo autor knihy prežil...

Ťažké životné peripetie podal autor s odstupom času. Pre nás jeho peripetie vyznievajú ako analýza doby. Ako varujúce ponaučenie, kam až ľudská svojvôľa, zloba i túžba po moci bola schopná zájsť aj v 20. storočí... A navyše treba zdôrazniť: ak je túžba po moci istou štátnou mocou v dejinách ľudstva neľudsky organizovaná!

Na 357 stranách textu – obsahovo rozdelených do piatich kapitol s uznaním a predhovorom – sa čitateľ dozvedá o búrlivej mladosti autora, Američana s poľskými koreňmi, o jeho rozhodnutí stať sa kňazom, o neľahkých začiatkoch, o nezlomnom vlastnom presvedčení, o utvrdzovaní sa, o zvažovaní možnosti štúdia, o štúdiu, o príchode do Európy a o pokračovaní štúdia v Ruskom kolégiu v Ríme, o stretnutiach so spolubratmi rozličných národov, o uvedomení si šírenia evanjelia vo vtedajšom ZSSR, o odchode najprv do Poľska na misiu v Albertine, o vypuknutí druhej svetovej vojny a o prepadaní Poľska, potom o autorovom prechode na východ Európy do Ruska pod menom Vladimír Lipinski, o zaistení príslušníkmi NKVD, o „univerzite“ v smutnoznámom moskovskom väzení „Lubianka“, o nepredstaviteľných podmienkach života jedinca uprostred masy väznených ľudí, uprostred zločincov, zločincov, medzi ktorými sa tzv. politickí väzni nachádzali, o tolerovaných nezákonnostiach páchaných na bezbranných odsúdených v gulagoch, o krutých prírodných i pracovných podmienkach v sibírskych štátnych väzenských táboroch budovania nového veku, lepšieho, spravodlivejšieho zajtrajška...

Uvedené prežitie udalostí, okolností a situácie opísal jezuitský kňaz tak, ako si ich uchovala jeho pamäť. A čo je úctyhodné: na to všetko si spomínal bez nenávisťi.

Sprítomnil atmosféru života danej doby. Krátko a vecne charakterizoval typy rozmanitých ľudí, s ktorými sa na strastiplnej ceste svojho života stretol. Mnohé útržky spomienok dokonca dialogizoval, čím text oživil.

Nebol fanatik viery. Bol šíriteľ viery. Vypomáhal všade tam, kde to bolo potrebné, kde nebol dostatok pracovníkov na onom neoranom poli, na rozorávaných celinách...

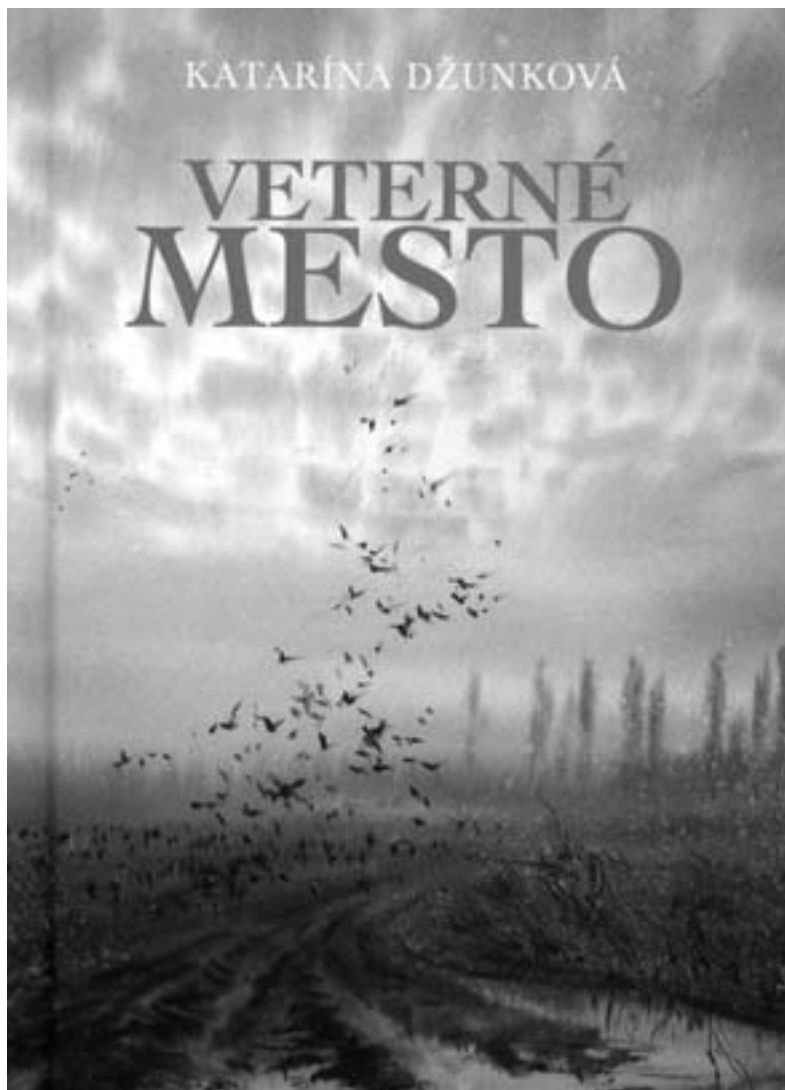
Takisto je zmapované vecne a verne životné prostredie obyvateľov. Zachytená je atmosféra života tamojších ľudí prahnúcich po viere, po zásadách života pretrvávajúceho od veku vekov, po zásadách odovzdávajúcich sa a uchovávajúcich sa pokoleniami ďalej. Ako dlho mnohí čakali na povolaného človeka, ktorý by ich podporil v ich predstavách, potrebách takého života, a to napriek zákazom štátnej moci. Koľko odhodlanosti, nádeje i vďaka ľudí rozličných národností tam žijúcich. Jednotlivé typy ľudí priblížil s veľkým ľudským porozumením. Prostredníctvom spomienok nám poskytol možnosť nazrieť do duší ľudí na všelijakých postoch, zároveň odkryl svoje vnemy, postoje.

V 5. kapitole nazvanej Návrat domov (KGB ma sleduje; Veľmi dôležitá osobnosť: V. I. P.; Požehnanie Rusku) ozrejmil pracovné metódy a postupy príslušníkov štátnej moci jednak voči nemu, jednak voči pracovníkom navzájom na rozličných úrovniach a jednak voči zahraničným osobám. Do poslednej chvíle, hoci bol už prepustený a žil ako slobodný človek, nevedel, že existovala možnosť návratu... A o to sa usilovalo mnoho ľudí, nielen vlastná rodina, ktorá dlhé roky nemala správu o ňom, ba ktorá už nedúfala, že žije, že sa uvidia, že sa vráti... Návrat bol moment prekvapenia. Bolo to v októbri 1963. Tu si dovoľm odcitovať dve záverečné vety, ktoré dokumentujú autorov vecný postoj. „... V dialke bolo vidieť kremľské vežičky. Pomaly a veľmi starostlivo som urobil znak kríža nad krajinou, ktorú som opúšťal.“

Na konci knihy sú ešte: Obsah, Mapa – s vyznačením trasy, cesty a miest – a Erráta. (Nenáleží kritizovať, možno konštatovať, že chýb je oveľa viac. Nevedno však, ako kniha vznikala... V dnešnom stave knižnej kultúry čitateľská obec zaregistrovala všeličo!)

Je chvályhodné, že i na Slovensku vychádzajú knihy spomienok, ktorým sa dá veriť.

ANNA KRAJČEROVÁ

Pred 50 rokmi prebiehal na Slovensku (ktoré vtedy bol čiastkou socialistického Česko-Slovenska) tzv. obrodný proces, s vytýčeným cieľom „dať socializmu ľudskú tvár.“ Bol to obdivuhodný, ale v svojej podstate neuskutočniteľný projekt. Možno si to neuvedomovali nadšenci, ktorí sa odhodlali svoj zámer realizovať, o to vážnejšie však sledovali tento vývoj nielen ich majstri v Moskve, ale aj vládne komunistické kruhy vo východnom Berlíne, Budapešti, Varšave, Sofii... Už v marci 1968 posielajú z Drážďan svojim súdruhom v Prahe varovné pripomenky, v ktorých dávali najavo svoje vážne ideologické výhrady voči demokratizačnému procesu v socialistickom Česko-Slovensku. Nasledovali aj ďalšie varovania, v ktorých najprv súdružsky a neskôr výstražne sa poukazuje, že reformné úsilie sentimentálneho komunistu Alexandra Dubčeka a jeho spoločníkov ohrozuje jednotu „socialistického tábora mieru“. Vyzývali ich, aby sa vrátili z nebezpečnej cesty, kým nie je neskoro.

V polovici júla 1968 poslali tieto „bratské“ komunistické strany Ústrednému výboru KSČ list, v ktorom explicitne žiadali, aby KSČ – v záujme záchrany socializmu v Č-SSR – urobila tieto opatrenia:

1. rozhodne a smelo vystúpila proti pravicovému a protisocialistickým silám;

2. zastavila činnosť všetkých politických organizácií, ktoré vystupujú proti socializmu;

3. obnovila úplnú kontrolu strany nad všetkými masovokomunikačnými prostriedkami, ako je tlač, rozhlas a televízia;

4. pričínila sa o zomknutie strany na principiálnom základe marxizmus-leninizmu a neochvejného dodržiavania zásad demokratického centralizmu. Musí odstrániť tie vnútrostranícké elementy, ktoré svojou činnosťou napomáhajú nepriateľským silám.

O konkrétnych opatreniach, ktoré sa od českých a slovenských súdruhov vyžadovali, malo rozhodnúť stretnutie vrcholných predstaviteľov Prahy a Moskvy v Čiernej nad Tisou. Stretnutie sa konalo 29. júla 1968.

Po stretnutí predstaviteľov obrodného procesu s vedením KSSZ v Čiernej nad Tisou („rokovania vo vagóne“) a po poradách šiestich komunistických strán v Bratislave (3. augusta 1968) Ústredný výbor KSČ-S začal tieto požiadavky plniť, ale nie tak rýchlo a dôsledne, ako si to želali zahraničné politbyrá. Vlastná zaangažovanosť v obrodnom procese a všeobecná nálada v obyvateľstve našim komunistom jednoducho nedovolili realizovať tieto opatrenia takým tempom, ktoré by bolo uspokojilo moskovských kritikov. A tak v noci z 20. na 21. augusta 1968 došlo k zásahu, ktorý politici, novinári, historici a publicisti – podľa svojej ideologickej orientácie – označovali za svätú povinnosť, bratskú pomoc, internacionálny záväzok, vstup vojsk Varšavskej zmluvy, tragické nedorozumenie, osudná chyba, intervencia, invázia, agresia, okupácia, porušenie Charty Spojených národov, pošliapanie medzinárodného práva atď.

Do Česko-Slovenska z východu, zo severu a z juhu vpadli sovietske, poľské, maďarské, nemecké a bulharské vojská o sile 27 plne vyzbrojených divízií (asi pol milióna vojakov a 6300 tankov). Špeciálne oddiely Červenej armády obsadili Rudovské letisko pri Prahe, prepadli budovu ÚV KSČ, zaistili tam prítomných predákov KSČ (Alexander Dubček, Oldřich Černík, Josef Smrkovský, František Kriegel, Josef Špaček...) a odvliekli ich do Sovietskeho zväzu.

Pre národ, vrátane členov a nižších funkcionárov KSČ, bol „vstup“ armád Varšavskej zmluvy krutým zásahom,

ktorý doslova šokoval nielen kádre strany, ale aj celú občiansku pospolitosť. Nemohol však byť nečakaným prekvapením pre Dubčeka a jeho najbližších spolupracovníkov, pretože – ako vyplýva z rozhovorov Brežnev-Dubček, ktoré v lete 2003 zverejnil český časopis Týden – Alexander Dubček o invázii vedel vopred a nijakým ráznym spôsobom sa proti nej nestaval.

Ale ak Dubčekovo vedenie KSČ nečakalo sovietsky zásah, ani sovietske vedenie nečakalo reakciu, s akou sa ich akcia v Č-SSR stretla.

Sovietska tlačová agentúra TASS predstavovala vstup vojsk Varšavskej zmluvy do Č-SSR ako nezištnú odpoveď na volanie o pomoc. Vyhlasovala: „Stranícki a štátni činitelia Č-SSR

a sklamaním; žiaľom nad vierolomnosťou falošných spojencov a sklamaním nad pasívnym postojom napadnutých. Prehlásenia pôsobili dojemom, že vodcovia obrodného procesu nielenže nechcú obhajovať svoje presvedčenie, ale aj občanov vyzývajú, aby sa bez odporu pozerali, ako im „bratskí“ nežičlivci ničia tie drobné výdobytky skutočnej slobody, ktoré za posledné mesiace získali. Ludovému zmyslu pre hrdosť a statočnosť sa protivilo poslušne pchať hlavu do starého chomúta. Vysvetľovanie, že takýto pasívny postoj zabráni zbytočnému krviprelievaniu, že boj proti toľkej presile by bol márnym, môže mať v sebe zrno pravdy, môže byť pragmatické,

mentárov, polemík, ktoré v týchto dňoch odzneli. Je pozoruhodné, že najrozhodnejšie sa proti invázii stavali tí komunisti, ktorí sa aktívne angažovali v obrodnom procese a ktorí verili, že pripravujú socializmus s ľudskou tvárou. Svojím postojom strhli aj mnohých váhajúcich. Mierou hĺbky ich znepokojenia a rozhorčenia je list, ktorý posielala plénum ÚV KSS dňa 25. augusta 1968 ústredným výborom bratských strán ZSSR, Poľska, Maďarska, Bulharska a Východného Nemecka. V liste im vyčítajú:

„Vierolomný vpád vojsk vašich štátov na územie suverénnej Č-SSR bez vedomia jej prezidenta Ludvíka Svobodu a Národného zhromaždenia definujeme ako neslýchaný akt agresie,

odvlečení predáci KSČ a 24. augusta spolu začali rokovat' so svojimi okupantmi a väzňami. Výsledkom tejto bolestnej konfrontácie bol tzv. Moskovský protokol, ktorým sa vlastne legalizovala prítomnosť sovietskeho vojska na území Č-SSR a prijali sa aj ďalšie ponižujúce podmienky (cenzúra oznamovacích prostriedkov, personálne zmeny v straníckom a štátnom vedení, anulovanie mimoriadneho zjazdu KSČ a pod.)

Medzitým v Bratislave prebiehal mimoriadny zjazd KSS, ktorý sa začal 26. augusta v závodoch J. Dimitrova. Zúčastnilo sa na ňom 607 (z celkového počtu 638 oprávnených) delegátov. Zjazd zvolil nové 12-členné prezídium a 7-členný sekretariát. Prvým tajomníkom KSS sa stal G. Husák, hoci na zjazde nebol v tom čase prítomný. Viacerí známi predstavitelia konzervatívneho smeru (Vasil Biľak, Michal Sabolčík, Emil Rigo, Miloslav Hruškovič, František Dvorský...) sa do ústredného výboru nedostali.

Na druhý deň sa objavil na zjazde G. Husák, ktorý ta prišiel rovno z Moskvy, a za jeho prítomnosti zjazd KSS sa už niesol v celkom inom duchu. Husák oslovil zjazd emóciami nabitou, nacionalizmom podfarbenou, ale už aj normalizáciou poznačenou rečou, ktorou sa mu podarilo pobalamútiť skoro všetkých delegátov. Súhlasne solidarizoval s niektorými ich rozhodnutiami, za iné ich jemne pokarhal, optimisticky dával do vyhliadky skorý odchod okupačných vojsk („za 10-14 dní“), ale zároveň naliehavo žiadal zdržať sa „protisovietskej a protikomunistickej kritiky“. Potom vyzval delegátov, aby sa zjazd KSS dištancoval od vysočanského zjazdu KSČ. Na záver G. Husák odporúčal, aby zjazd schválil rezolúciu, že Slováci nekompromisne trvajú na federalizácii štátu na základe princípov rovnoprávnosti a očakávajú, že zákon o symetrickom modeli federácie bude schválený do 28. októbra 1968.

Husákovu vystúpenie muselo byť veľmi presvedčivé, pretože slovenskí komunisti zvolení do ÚV KSČ na zjazde vo Vysočanoch sa vzdali svojich funkcií, odmietli uznať právoplatnosť XIV. mimoriadneho zjazdu a poslušne sa dištancovali od všetkého, čo nevyhovovalo normalizátorskému vkusu nového prvého tajomníka ÚV KSS G. Husáka.

Už prvé dni po návrate Dubčeka a jeho druhov z Moskvy sa začali splňať zlé predtuchy. Dubček, Černík, Smrkovský a ďalší predstavitelia po januárového smeru sa v svojich prejavoch snažili utešovať seba i svojich poslucháčov uisteniami, že obrodný proces bude pokračovať a návrat do predjanuárového obdobia je nemeslýteľný, ale v ich vystupovaní bolo viac nádejného želaní než realistickej viery. Udalosti nasledujúcich dní svedčili, že obrodný proces sa nenávratne skončil a začína jeho demolácia. Dňa 31. augusta sa konalo plenárne zasadnutie ÚV KSČ, ktoré najprv vyhlásilo za neplatný mimoriadny XIV. zjazd KSČ, ktorý sa konal 22. augusta v Prahe-Vysočanoch a odložilo na neurčito plánovaný XIV. zjazd, ktorý sa mal konať 9. septembra 1968 a na ktorom sa mal prijať Akčný program a zvoliť nový ústredný výbor. Toho istého dňa (31. augusta 1968) bol pozbavený funkcie ministra vnútra Josef Pavel, dňa 3. septembra bol prepustený podpredseda vlády Oldřich Šik, dňa 19. septembra bol odstránený minister zahraničia JiříHájek a v nasledujúcich týždňoch ďalší a ďalší...

So zmyslom pre trpkú iróniu Moskva zverila odbúranie pojanuárového vývoja jeho vlastným budovateľom. Je priam žalosné sledovať, ako Dubček a viacerí ďalší hrdinovia obrodného procesu, sa dali prepozičovať na takú ponižujúcu úlohu a ako ju poslušne konali. Ale to je už ďalšia kapitola.

Koniec socializmu s ľudskou tvárou

K 50. výročiu vpádu vojsk Varšavskej zmluvy

požiadali Sovietsky zväz a ostatné spojenecké štáty, aby neodkladne poskytli bratskému českému a slovenskému ľudu pomoc, vrátane pomoci ozbrojenými silami... Sovietska vláda a vlády spojeneckých krajín – Bulharskej ľudovej republiky, Maďarskej ľudovej republiky, Nemeckej demokratickej republiky a Poľskej ľudovej republiky – vychádzajúc zo zásad nerozborného priateľstva a spolupráce a v súlade so zmluvnými záväzkami sa rozhodli vyhovieť uvedenej žiadosti a urýchlene poskytnúť pomoc bratskému českému a slovenskému ľudu.“

Súčasnne s týmto oznámením vlnami éteru odznelo však aj vyhlásenie zvyšného Ústredného výboru KSČ (t. j. tých jeho členov, ktorí neboli odvlečení do Sovietskeho zväzu), adresované „všetkému ľudu Č-SSR“ a svetovej verejnosti, v ktorom sa udalosti predstavovali trochu ináč: „Včera dňa 20. augusta 1968 okolo 23. hod. v noci prekročili vojská Sovietskeho zväzu, Bulharskej ľudovej republiky, Maďarskej ľudovej republiky, Nemeckej demokratickej republiky a Poľskej ľudovej republiky štátne hranice Č-SSR. Stalo sa tak bez vedomia prezidenta Republiky, predsedu Národného zhromaždenia, predsedu vlády, prvého tajomníka ÚV KSČ a týchto orgánov. V týchto hodinách zasadalo predsedníctvo ÚV KSČ a zaoberalo sa prípravou XIV. zjazdu strany. Predsedníctvo ÚV KSČ vyzýva všetkých občanov, aby zachovali pokoj a nekládli odpor postupujúcim vojskám. Preto ani naša armáda, bezpečnosť a ľudové milície nedostali rozkaz k obrane krajiny...“

Ozvalo sa aj predsedníctva SNR, ktorej novým predsedom bol Ondrej Klokoč. Predsedníctvo však ešte stále pozostávalo prevažne z ľudí poznačených dogmatizmom jej predchádzajúceho predsedu Michala Chudíka, ako bol, napríklad Matej Lúčan. A tak vyzeral aj postoj, ktorý zaujalo k udalostiam. Ich krátke vyhlásenie nieslo všetky znaky vlačnosti a kapitulantstva a znelo: „V noci zo dňa 20. na 21. augusta prišli do Česko-Slovenska spojenecké vojská Varšavskej zmluvy. Obraciam sa preto na všetkých občanov Slovenska s výzvou, aby zachovali pokoj, rozvahy a zabezpečili normálny chod života a práce.“

Takéto vyhlásenia od vedúcich orgánov strany a štátu, i keď v niečom protirečili sovietskym tvrdeniam, nemohli uspokojiť pobúrený ľud. Naopak naplňovali ich iba žiaľom

ale nesvedčí reformátorom. V dejinách ľudstva ani jeden reformátor neuspel, ak nebol ochotný brániť svoje myšlienky proti presile a aj za cenu najvyšších obetí. Ako možno obdivovať vodcov, ktorí zaváhali „pred ohnivým drakom“?

Toto však boli prevažne nevysovené myšlienky. Ľud nechcel verejne nič vyčítať tým, ktorí len deň predtým boli jeho obľúbenci, ktorým osvedčoval svoju dôveru a volal na slávu. Instinkatívne cítil, že rada – neklásť odpor – je zlá, nehodná ľudí na vedúcich miestach, ktorým by sloboda mala znamenať viac než život. Len tak si možno vysvetliť, že aj potom, keď sa armáda stiahla do kagární a Národná bezpečnosť sa zamkla do svojich bunkrov, ľudia vyšli do ulíc a kládli odpor, tiekla krv, vyhasli životy (v Košiciach, Bratislave, Zvolene, Detve, Žiari nad Hronom a inde).

Nečakaný vpád sovietskych vojsk, ktoré prišli vraj „normalizovať“ situáciu v Č-SSR“, zjednotil národ vnútorne a zbližil ho v solidarite s rovnako nešťastným národom českým. (Naproti tomu vyostrel sa vzťah voči maďarským spoluobčanom, ktorí v mnohých prípadoch vítali maďarskú zložku vojsk Varšavskej dohody ako svojich bratov a osloboditeľov). Pospolití jednoduchí občania, posmeľovaní sympatickými hlasmi zo Západu – a to nielen od „buržoáznych“ vlád a organizácií, ale aj od vedenia komunistických strán Talianska, Veľkej Británie, Francúzska, atď. – veľmi rýchlo objavili účinné metódy pasívneho odporu, ktorými vedeli úspešne mariť všetky pokusy okupantov „normalizovať“ situáciu“.

Tento spontánny odpor, kde ľudia s holými rukami sa stavali do cesty ťažkým tankom, bol tak účinný a výrazný, že bol v stave paralyzovať výsledky vojenského zákroku, ktorý po technickej stránke bol veľmi dobre organizovaný a svoje prvotné strategické ciele rýchlo uskutočnil. Nevedel však zlomiť vôľu a odhodlanie, s akým ľud bránil obrodný proces, s ktorým sa v predchádzajúcich mesiacoch stotožnil a ktorého ciele si prisvojil. Týmto vývojom situácie boli neprijemne prekvapení nielen „pozvaní“ okupanti, ale aj konzervatívni predáci KSČ a KSS, ktorí ich príchod očakávali (Vasil Biľak, Oldřich Švestka, Drahomír Kolder, Viliam Šalgovič,...)

Verejně cítěnie malo možnosti prejavovať sa na stránkach tlače a na vlnách rozhlasu, ktoré sa nepodarilo okupantom ovládnuť. Tu by sa dali citovať stovky novinárskych článkov, úvah, ko-

ktorého priamym dôsledkom je okupácia, narušenie normálneho, politického a občianskeho života v našej krajine, ktorá ničím ani v najmenšom nezavdala príčinu ku kroku, ktorý vy a vaše vlády kryjete tzv. "bratskou pomocou" a "plnením si internacionálnych povinností". Na uliciach našich miest a dedín tečie krv, vojaci vašich krajín zabíjajú našich spoluobčanov. Zodpovednosť a hanba za to všetko padá na vaše hlavy.

Čo najdôraznejšie protestujeme proti takémuto postupu, ktorý v dejinách medzinárodného komunistického hnutia nemá obdobu. Rozhodne a bezpodmienečne žiadame okamžité stiahnutie všetkých vašich vojsk mimo územia Č-SSR.... Národom našej krajiny bola drahá myšlienka jednoty so Sovietskym zväzom a ostatnými bratskými socialistickými národmi, myšlienka, ktorá bola pásmi vašich tankov tak bolestne zhanobená... vyzývame vás, urobte všetko nevyhnutné, aby sa orgány nášho štátu na čele s prezidentom Ludvíkom Svobodom, predsedom Národného zhromaždenia Č-SSR Josefom Smrkovským, predsedom česko-slovenskej vlády Františkom Černíkom a orgány KSČ na čele s prvým tajomníkom ÚV KSČ Alexandrom Dubčekom, zvoleným legálnym mimoriadnym XIV. zjazdom KSČ, mohli okamžite a neodkladne ujať výkon vlády a moci v Č-SSR.“

Aj keď sovietske bezpečnostné orgány odvliekli Dubčeka a viacerých jeho blízkych spoločníkov do Moskvy, tí, čo ostali doma, nestratili hlavu. Okamžite zvolali XIV. mimoriadny zjazd, ktorý sa mal pôvodne konať 9. septembra. Zjazd sa zišiel už 22. augusta v pražskom predmestí Vysočany za účasti asi 1100 delegátov. Tu bol zvolený nový 144-členný ústredný výbor, dokonale očistený od konzervatívno-dogmatických živlov (ostalo v ňom len 26 jeho členov z predjanuárového výboru). Slováci mali v ňom 42 zástupcov a v 28-člennom predsedníctve ÚV KSČ bolo osem Slovákov (Alexander Dubček, Gustáv Husák, Jozef Zrak, Anton Tažký, Peter Colotka, Štefan Sádovský, Július Turček, Viktor Pavlenda).

Dňa 23. augusta odletela do Moskvy česko-slovenská sedemčlenná delegácia vedená prezidentom Svobodom (ktorého údajne Brežnev informoval o zásahu vojsk Varšavskej zmluvy asi tri hodiny pred vpádom). K delegácii (v ktorej popri Svobodovi boli aj traja Slováci: G. Husák, V. Biľak a M. Dzúr) sa potom v Moskve pripojili aj

Autor predlohy:

Alexander Nikolajevič Ostrovskij

Réžia: Andrej Mogučij

Hudba: Alexander Manockov

Scéna: Viera Martinová

Kostýmy: Svetlana Gribova

Účinkujú: Dmitrij Borogiev, Marina

Ignatova, Aleksej Vinnikov, Alexan-

der Kuznecov, Viktória Artuchova,

Nina Alexandrova, Anatolij Petrov,

Maria Lavrova, Irute Vengalite,

Diana Šišlajeva, Olga Vankova,

Alexander Zacharenko, Nikolaj Ry-

bakov a ďalší.

Premiérové vystúpenie ruského činoherného súboru s divadelnou inscenáciou Búrka sa odohralo 22. apríla 2018 v čase od 19:00 do 21:15 v Sále činohry v prostredí novej budovy Slovenského národného divadla v Bratislave. Námetom predlohy divadelnej inscenácie Búrka je knižné dielo s rovnakým názvom od legendárneho realistického dramatika Alexandra Nikolajeviča Ostrovského. Divadelnú inscenáciu naštudovalo a herne spracovalo Veľké činoherné divadlo G. A. Tovstonogova z Petrohradu. Na jej realizácii participoval nasledovný organizačný štáb pozostávajúci z režiséra Andreja Mogučija, sedemnásobného držiteľa prestížnej ruskej ceny Zlatá maska, skladateľa Alexandra Manockova a výtvarníčky Viery Martinovej. Na veľkolepom predstavení sa zúčastnilo mnoho známych osobností verejného a spoločenského života, kam spadajú najmä ústrední činitelia štátnej správy, herci, divadelní režiséri, publicisti a umelci.

Názov divadelnej inscenácie Búrka je vyjadrením trestu za spáchané krivdy ústredných postáv príbehu, ktorý pranieruje najčastejšie hriechy ľudstva ako napr. opilstvo, smilstvo a rúhanie sa voči Bohu. Dramatické dielo má biblický fundament spočívajúci najmä v mapovaní existenčných otázok bežného smrteľníka - veriaceho človeka, ktoré si neustále kladie. Ide o témy vzťahujúce sa k strachu z konca sveta, existencie pekla, a tým pádom večného zavrnutia ľudskej duše. V dnešnej dobe spomínané témy sú spoločnosťou tabuizované, ba častokrát i odsúvané na vedľajšiu koľaj, následkom čoho mnohokrát sa hranice medzi jednotlivými stavmi nesmrteľnej duše (miesta neba a pekla) stierajú. No zo Svätého písma vieme, že medzi nebom a peklom je antagonická priepasť. Túto skutočnosť mnohí liberálne zmýšľajúci popierajú. O to viac inscenácia prehovára k divákovi.

Z organizačného hľadiska tvorcovia participujúci na vzniku divadelnej inscenácie (dramaturg, režisér, scenárista) zvolili pre dej príznačnú typológiu postáv. V deji sú pregnantne vykreslené charakterové vlastnosti daných postáv ako napr. matka Marfa - panovačná, hrdá, neustále sa vystatuje, jej syn Tichon - dobrosrdečný, avšak pod stálym vplyvom matky, sestra Varvara - dobrodružná povaha, žena Katarína - milá, no naivná. V divadelných rolách je ľahko identifikovateľné psychologické rozpoloženie účinkujúcich

postáv, obzvlášť pri ich monologických pasážach odzrkadľujúcich vnútorné myšlienkové pochody. Túto typickú vlastnosť najčastejšie pozorujeme u Kataríny, ktorú neustále sprežívajú pocity viny, trýznenia za spáchané zlo. V čase neprítomnosti svojho manžela sa dopustila nevery, ako vydatá žena nadviazala kontakt so susedom Borisom odjakživa obdivujúcim jej krásu. Hlavná príčina pádu Kataríny vyplýva z jej podľahnutia zvodu diabla. Diabol, imaginárne prítomný v postavách, je tu vykreslený nielen ako zvodca, ale aj zhubca ľudskej duše. Túto skutočnosť tvorcovia v príbehu jasne vykreslili. Najväčším problémom u Kataríny je nerozhodnosť. Svojho manžela Tichona v skutočnosti nemiluje. Vydala sa za neho len z donútenia na nátlak budúcej svokry, ktorá ju neustále ponizuje. Jej veľkou láskou je Boris. Katarína svoj pád nezvládne a dobrovoľne ukončí svoje životné trápenie...

Práca technických pracovníkov

Zo sveta divadla

Búrka

divadelnej inscenácie (zvukárov, osvetľovačov) je na vynikajúcej úrovni, skutočne je priam obdivuhodné sledovať ich experimentátorské vydarené pokusy s ruchmi, so svetelnými efektmi a silnými podmazmi dosiahnutými vysokým dôrazom na jednotlivé akordy. V jednej z pasáží dramatického diela sa objavil známy melodický nápev ruskej armádnej piesne Kalinka a fragment z opery Rusalka od Antonína Dvořáka. Obidve melódie skutočne prispeli k oživeniu herného divadelného prejavu. Z estetického hľadiska je pozoruhodná aj práca kostýmových výtvarníkov, všetky účinkujúce postavy sú odedé do čiernej farby, jediná Katarína má na sebe červené šaty.

Hlavný dôvod voľby je logický, červená farba symbolizuje lásku, no na druhej strane je vyjadrením hnevu až vzdoru voči blízkemu okoliu. Čierna farba evokuje stelesnené zlo, no v niektorých situáciách išlo aj o vytrvalosť v negatívnom konaní. Absolútnou profesionalitou sa vyznačuje aj repertoár divadelných kulís a rekvizít, kam spadá záves a bubon, herecké postavy sú vodené ako bábky.

V rámci hereckej typológie je v divadelnej inscenácii rozvinutá náročná Stanislavského metóda kladúca predmetný dôraz na detailný pohyb, mimiku a psychické konanie postáv v jednotlivých situáciách. Profesionálne experimentovanie so svet-

lom toto všetko multiplikuje. Základom je stotožniť sa s účinkujúcou postavou, ktorú príslušný herec stvárňuje. V rámci divadelnej inscenácie išlo o vykreslenie čistého ľudského citu bez akýchkoľvek zmyselných náznakov mravnej neviazanosti a erotiky. Nevera bola vykreslená len v symbolických náznakoch bez akejkoľvek telesnosti. Celkový pozitívny dojem u diváka v rámci hereckých výkonov dotvárajú aj krásne spevy s hlbokým variováním.

Divadelná inscenácia je vynikajúcim koncertom špičkových hercov, predstavuje zmes hudobno-poetických pásiem s bohatým mravným posolstvom aj pre dnešnú mladú generáciu. Vystríha pred akoukoľvek neviazanou vášňou, zmyselnosťou a šírením panického strachu. Navštíviť vyše dvojhodinové predstavenie bolo skutočne hodnotným umeleckým zážitkom. Standing ovation bol obrovský, no zaslúžený.

EMANUEL ORBAN

Kardinál Duka v Nitre

dňa 10. apríla 2018

Draží přátelé, spolubratři v biskupské a kněžské a řeholní službě,

rád bych za nás, za všechny biskupy z Čech, Moravy i Slezska poděkoval za typickou slovenskou a slovanskou pohostinnost, i za to, že v tomto památném chrámu, který má svoji historii - a pokud někdo nechápe nás, národy které žili ve střední a východní Evropě, tak mu můžeme připomenout, že toto byla maštal pro koně. Tak se proměnil tento nádherný chrám. Že máme obavy o život našich národů, o život naší církve? Máme k tomu důvody i zkušenosti.

Děkuji Otcovi Viliamovi za jeho slova, připomněl i storoční výročí společného státu, a Nitra se zapsala do dějin tohoto společného státu nekorektními slovy papežského nuncia Pietra Ciriachiho. A jestli dovolíte i moje nekorektní slova. Ta Nitra byla jasnou odpovědí, že ve společném státě, kde si jeden národ neváží druhého, když víra jednoho národa je zesměšňována druhým národem,

pro Boha našim národem, pak musíme říct, že jsou i konce, který jsme měli. Připomněli jste osmý rok. Byla radost 8 let od vstupu do pražské katedrály. Ale jak víte, také zazněla správa - letecká katastrofa u Smolenska, celá polská vláda, elita při této katastrofě zahynula. Je 8 let, připadám si vnitřně jako svatý Vojtěch či generál Rastislav Štefánik. Fotografovali jsme se u sochy toho, který navrátil svobodu našim národům. A město, které se celých sto let pýšilo, že je sídlem spravedlnosti a justice, vmete do tváře tu nejhrubší urážku našemu Spasitelovi a papeži, svatému papeži Janu Pavlu II. Mám se hanbit, mám naříkat? Bůh odpusť těm, jejichž militantní ateismus vyhnal vás, řeholní sestřičky, do českého pohraničí, vyhnal vás, kněze řeckokatolické církve a vaše rodiny. Naši spolubratři, knězi, řeholníci si oblekli uniformy PTP, ale také naplňovali věznice. Tyto všichni nás zavazují, abychom neutekli z boje, protože moji draží, mladí přátelé, mír ano, ale ne přiměří na kolenou. Mír je

obnova přátelství a spravedlnosti. To je Ježíšův pozdrav Šalom - mír drahému Slovensku, mír Čechám, Moravě i Slezsku. Mír taky těm jejichž nenávisť a závist je stravuje, že pohled na ně a na jejich činy naplňuje nás zděšením a opravdu údivem.

Díky, milá Nitro, díky vám slovenští bratři a sestry. Žili jsme ve společném státě a byla to často odvaha vaší víry. Spomeňme na Velehrad 85. „My chceme papeže“. Kdo to volal? Jak jsme slyšeli z tehdejšího presbyteria: To jsou ti roby z Oravy. Nemáme se za co bát, nemáme se proč bát, nemáme se proč stydět.

Pán Bůh zaplat' za vaše přijetí a díky i za zítřejší den. A myslím, že naši povinností, aspoň některých z nás, je tam na Bradle položit věnec tomu, který dal svůj život, ale musel také hledět s bolestí a zklamáním do očí pravdě.

Amen.

Jeho Eminencia kardinál Dominik Duka spolu so sprievodom si uctil pamiatku generála Milana Rastislava Štefánika na Bradle

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Alexander Mach:
Pred rozsudkom.
Denníky 1945 – 47.
Bratislava:
Marenčin PT 2017, 447 s.

S knižne vydanými rukopismi ministra vnútra prvej Slovenskej republiky Alexandra Macha sa čitateľská verejnosť nestretáva po prvýkrát. Presne pred desiatimi rokmi vyšli spomienky politika a novinára A. Macha, bytostne spätého s osudom Slovenského štátu v rokoch 1939 – 1945, ktoré autor začal písať po prepustení z väzenia v máji 1968. Predkladaná recenzovaná publikácia sa z hľadiska historickej vedy radí medzi primárne historické pramene; denníkové záznamy významných osobností od nepamäti tvorili dôležitý, i keď subjektívny zdroj informácií, ktorý sa od spomienkového materiálu podstatne odlišuje svojou bezprostrednosťou vzniku. Netreba vari zvlášť pripomínať známe denníky ríšskeho ministra propagandy Josepha Goebbelsa alebo denníky talianskeho ministra zahraničných vecí, grófa Galeazza Ciana, ktoré sú – nadnesene povedať – azda známejšie ako ich samotní tvorcovia.

Denníky Alexandra Macha, písané počas pomerne krátkeho obdobia od evakuácie slovenskej vlády koncom marca 1945, cez pobyt v amerických internačných táborech, pátranie repatričných dôstojníkov, vydanie, vyšetrovanie až po vynesenie rozsudku Národným súdom v máji 1947, resp. po príchode do Leopoldovskej väznice v júli 1947, majú svoj vlastný pohnutý osud a zaznamenali dlhú cestu k čitateľovi. Za to, že uzerli tlačiarenský čerň možno vďačiť predovšetkým Karolovi Kubíkovi, ktorý rukopisnú pozostalosť po dlhšom pátraní objavil v Archive bezpečnostných zložík Ministerstva vnútra v Prahe a ťažko čitateľné záznamy prepísal. Spolu s denníkmi vyšli aj listy otca a manžela A. Macha, adresované svojim piatim deťom a manželke Alžbete (Eržike) Machovej, ku ktorej si počas celého obdobia internácie zachoval vrúcny vzťah.

Alexander Mach evakoval spolu so slovenskou vládou a inými štátnymi úradmi a organizáciami pred príchodom Červenej armády začiatkom apríla do Horného Rakúska a 5. apríla pricestoval do benediktínskeho kláštora v Kremsmünsteri, pričom jeho rodina sa ubytovala v neďalekom Gmundene na brehu Traunského jazera. Mach sa podľa denníkových záznamov zúčastňoval pomerne častých zasadaní vlády v Kremsmünsterskom kláštore, ktoré trvali do 1. mája. Z neznámych príčin sa nezúčastnil posledného úradného aktu slovenskej vlády pod vedením Štefana Tisu z 8. mája 1945, ktorý sa v historiografii nie celkom opodstatnene označuje ako kapitulčný akt a ktorým sa zvyšky slovenskej vlády spolu s početnou slovenskou kolónou v Rakúsku vzdali veleniu americkej armády. (Mach túto udalosť v denníku vôbec nespomína.) Denníkové záznamy z obdobia apríl-máj 1945 svedčia o tom, že Mach pravdepodobne plánoval spolu s rodinou emigrovať do Spojených štátov amerických, vtedy ešte nemohol tušiť, že z amerických zaisťovacích táborov jeho cesta povedie späť do Česko-Slovenska. Niekedy v polovici mája (Mach presne neuvádza, ktorý deň) bola jeho rodina repatriovaná do Československa, samotný Mach bol zaisťovaný vojenskými jednotkami americkej okupačnej správy a cez mnohé zastávky napokon 23. mája na niekoľko mesiacov skončil ako jediný člen slovenskej vlády v americkom zaisťovacom tábore v Natterbergu pri Deggendorfe vo východnom Bavorsku. O svojom príchode do tábora si zaznamenal nasledovné riadky:

„24. máj 1945. Včera o 16. hod. sme prišli asi 40 – 50 z Freisingu do Natterbergu (pri Deggendorfe). Veľký lágér – asi tisíc ľudí. Proces prechodu do tábora. Veci, ktoré mi zostali: Biblia, bielizeň, boty. Lenže, keď kufra a ruksaku niet... Všetko mám rozhádzané. Človek je smiešny vo svojej úbohosti. Zajtra už budeme mať posteľ v baruku č. 18 v izbe č. 4, kde sme spolu asi 44 [...]“ (s. 36)

O pobytoch v amerických zaisťovacích táborech už existuje niekoľko svedectiev z pera slovenských utečencov. Najznámejšie z nich sú od Konštantína Čulena, ktorý takmer

z januára 1948, v ktorom celý priebeh potupného vydania opisuje, najviac rezonuje ponížovanie, ktoré sa bývalým vládnym činiteľom v Prahe dostalo. (s. 98-101) Tomu zodpovedá scéna, ktorá sa odohrala na letisku, odkiaľ boli prominentní zajatci eskortovaní do Bratislavy. Na letisku ich vítali pokriky typu: „Á – to je von, Šaňo Mach – a tamhle ten, to je jejich prezident – ale to dotáhli.“ (s. 101) Mach si spomína, že úplne odlišná bola situácia po príchode na letisko pri Vajnorochoch. Prítomní Vajnoroči im kývali a zdravili ich, ba vyskytli sa aj plačúce ženy a deti. Mach to opisuje nasledovne: „Nikde nijaká

štát, to je čosi tak veľkého, že v nijakej vojne nemôže byť zničený – iba keby bol celý národ vyhubený. Môže byť obsadený, národ môže byť podmanením oslobodený. Ale to je nie ani sloboda – a možno ani nie podmanenie. Azda prestávka medzi dvoma dejstvami štátneho života. No nie koniec a nie 'krach'!“ (s. 227-228) Mach veril vo federatívne usporiadanie Európy, v ktorej bude mať samostatné Slovensko rovnoprávne postavenie. Bol presvedčený, že federalizovaná Európa nemôže existovať bez Nemecka, ktoré bude podľa jeho predstáv kresťanské a sociálne. Svojmu obhajcovi, Júliusovi Kšiňanovi,

stolica proti pripravovaným deportáciám v marci 1942 ostro štylizovanou nótu protestovala?

Ambivalentný postoj ministra Macha k Povstaniu sa odráža aj v jeho denníkových záznamoch. Mach o pripravách Povstania (a o ilegálnych akciách komunistického odboja) vedel, zásadne ale nebol proti, pretože dúfal, že Povstaním by sa mohla zachrániť slovenská štátnosť. Vedel, že chrbtovou kosťou Povstania bola Slovenská armáda (a nie komunistický a partizánsky odboj), bol ale presvedčený, že armáda nepovstala proti slovenskému štátu. Počas pobytu v zaisťovacom tábore v Natterbergu, v odkazoch pre deti z júla 1945, pod hlavičkou: „Národ nepovstal proti svojmu štátu“ bilancoval túto udalosť ani nie rok po jej uskutočnení: „Teda vojsko povstalo. Na ochranu svojho slovenského štátu a na rozkaz vydaný v mene tohto štátu, jeho zákonov. V horách bolo vtedy síce plno ruských parašutistov a vojenských zajatcov neslovenských [...], ale títo by nič nezmožili, keď v mene slovenského zákona nezmobilizuje sa do 120 – 140 tisíc vojakov. Bolo to tak. Tu v tábore je jeden partizán – vojak Jozef Manasil, ktorý slúžil v auguste 1944 v Ružomberku. Bol presvedčený, že povstal na ochranu prezidenta, vlády a štátu slovenského. Tak im to oznámili v rozkaze i v rečiach“ (s. 342). Mach sa k Povstaniu vracia aj v spomienkach, napísaných o dve desaťročia neskôr, denníkové záznamy sú však autentickéjšie a bezprostrednejšie a historiografia ich vždy vníma ako dôležitý, i keď subjektívny primárny prameň.

Machove denníky sa, žiaľ, končia tam, kde by mohli byť pre čitateľa najzaujímavejšie – pred vynesením rozsudku nad prezidentom Tisom, o ktorom sa všeobecne očakávalo, že nedostane trest smrti, resp. že mu bude udelená milosť. Machova reakcia na povrchu prvého slovenského prezidenta vyvstáva, pretože Mach bol od začiatku apríla internovaný na uzavretom oddelení vojenskej nemocnice v Bratislave, kde si pravdepodobne denníkové záznamy nevedol. Dôvody, prečo bol Mach, ktorý sa v židovskej otázke viac exponoval ako Tiso, napokon odsúdený na tridsať rokov a nie na trest smrti, nie sú dodnes úplne objasnené a ani jeho denníky v tomto ohľade neponúkajú žiadne relevantné poznatky. Najznámejšia je verzia obžalobcu v procese s Tisom a spol. Antona Rašlu, ktorý ju v spomienkach podrobne opisuje.

Z denníkov a ešte viac z odkazov svojim deťom je viac než zrejmé, že Mach trest smrti očakával a preto celá jeho spisba z obdobia rokov 1945 – 1947 vyznieva nesporne ako politický testament. Na záver ešte jedna spomienka, z ktorej vyplýva, že obžaloba považovala najvyšší trest pre ministra Macha za samozrejmosť a k jeho zmene došlo až tesne pred ukončením súdneho pojednania. 8. júna 1946 si Mach zaznamenal: „Pri návrhu žena sa pýtala, či sa netreba obávať smrti. Povedal som, že nie. A je tak. Prečo sa obávať? Už vyše roka žijem v jej tieni, navykol som si na tú myšlienku. Nie je to zlé, už keď si človek navykol na ňu. Dr. Rašla mi hovoril, ako pekne, humánne pokračovali napríklad červení chlapci, keď zajali nejaké skupiny. Dali im zajesť, bavili sa s nimi a tí sa ani nenazdali, boli mŕtvi. Jeden z automatu spustil na nich. Aká ľahká smrť. [...] A pre moju rodinu bude lepšie, keď ja budem mŕtvy. Budú k nej ľudia ohľaduplní, rodina nebude zaťažovaná mnou atď. I dotiaľ však mala by sa rodina vrah vystať niekde do Čiech, kde ju nepoznajú, a tam by deti mohli pokojne študovať. Nuž jasná reč“ (s. 159-160).

Denníky Alexandra Macha 1945 – 1947

rok strávil v tábore v Glasenbachu pri Salzburgu a odniesol si odiaľ mimoriadne trpké spomienky človeka, ktorý veril v americkú demokraciu. Machove denníkové záznamy z Natterbergu trisťnú realitu amerických zaisťovacích táborov potvrdzujú a dopĺňajú ju o nové poznatky. Spoločnosť, v bezprostrednej blízkosti ktorej sa v tábore ocitol, bola skutočne pestrá: od nemeckých generálov, szalasiovských ministrov, gréckeho ministerského predsedu, členov bývalej litovskej vlády, ukrajinského arcibiskupa, až po chorvátskeho generála. Jedným z spoluzajstencov bol aj nemecký vyslanec na Slovensku Hans Elard Ludin, ktorého Mach v denníkoch častejšie spomína. Zaujímavé však je, že vôbec nespomína nemeckého spisovateľa Ernesta von Salomona, ktorý bol tak isto internovaný v Natterbergu a o svojich dojmoch napísal knihu spomienok, pričom v Salomovej knihe sa dochovalo svedectvo o Machových politických škriepkach s maďarskými väzňami. Všetkých zajstencov trápil predovšetkým neznesiteľný a ponížujúci hlad, ktorý sa psychologicky prejavoval v zvýšenej miere sympatií voči boľševizmu. Mach si o tomto fenoméne zaznamenal nasledovné slová: „26. júla 1945. [...] Aká je nálada? Hovorí sa, že do Bavorska prídu Rusi. A čo obyvateľia? Dnes sa už neboja ako pred 2 – 3 mesiacmi, ba čakajú ich. Ľudia sú rozzúrení na to, čo sa dnes deje – i tam u väzňov v táborech, i vonku. Myslia si, že u boľševikov je to lepšie.“ (s. 67)

Podobne ako v prípade prezidenta Jozefa Tisu, ktorý bol niekedy v dňoch medzi 7. a 14. júnom zatknutý a internovaný v Garmisch-Partenkirchene, ani v prípade ministra vnútra nie sú dostatočne známe príčiny pomerne dlhej, približne päť mesiacov trvajúcej internácie. Za jeden z najpravdepodobnejších dôvodov možno považovať nesúlad medzi postojom vlád Spojeného kráľovstva a Spojených štátov v otázke extradície prominentných politikov zo strednej Európy. Oddaľovanie vydania česko-slovenským úradom zrejme spôsobilo aj výsluchy, ktoré počas zaistenia viedli americké vojenské orgány. Veľkým prínosom Machových denníkových záznamov je osvetlenie pozadia vydania prezidenta Tisu a niektorých členov slovenskej vlády repatričným dôstojníkom generála Bohuslava Ečera a ich prevoz do pražskej väznice na Pankráci v symbolický deň 28. októbra 1945. Mach bol presvedčený (a nielen on, ale napr. aj Karol Sidor), že výber tohto dátumu nebol náhodný a mal evokovať triumf nad porážkou slovenskej štátnosti. Z listu svojmu synovi Romanovi

nenávisť – skôr rozpaky.“ (s. 102) Príchod do väznice Krajského súdu v Bratislave, po tom, čo zajatcom šnali putá, opísal Mach v spomínanom liste synovi Romanovi nasledovne: „Potom už všetko išlo akosi srdečne, po slovensky. Dozorcov, úradníkov, dôstojníkov žandárskych som oslovoval ako známych. Vedel som, čo byť musí, a to som dodržal – no vedel som i to – totiž videl som na každom, že iné robia ruky a ústa, a iné myslí rozum, iné cíti srdce – aspoň u prevažnej väčšiny.“ (s. 103) Dnes je všeobecne známe, že eskortovanie prezidenta a členov vlády do Bratislavy v putách vyvolalo v slovenskej verejnosti silné pobúrenie a protesty boli natoľko silné, že Slovenská národná rada odobrala vedúcemu eskorty, repatričného dôstojníkovi Alexandrovi Domanovi, povolenie pátrať po slovenských exulantoch v Rakúsku a Bavorsku.

Nasledujúce obdobie denníkových zápiskov z obdobia od konca októbra 1945 až po koniec marca, resp. začiatok júna 1947 bolo obdobím prípravy a priebehu súdneho procesu pred Národným súdom. Je z nich zjavné, že bývalý minister sa pripravoval na smrť, preto mnohé z denníkových záznamov sa zaoberajú úvahami o skorom konci. Mach vo väzení veľa čítal, najmä klasickú literatúru a Písmo sväté, z ktorého čerpal potrebnú útechu. Pomerne často prijímal návštevy svojich najbližších, manželky Alžbety ako aj detí, preto sú mnohé záznamy popretkávané otcovskými radami, inšpirované katolíckou morálkou a vieroukou. 22. marca 1947, teda už po ukončení súdneho pojednania (rozsudok nad Machom bol vynesenej až 15. mája 1947) dával manželke nasledujúcu radu, týkajúcu sa výchovy detí: „Časy sa menia, menia sa režimy, štáty vznikajú a padajú, ale ako zostávajú všetky veci, ktoré sú z Božieho zákona, ako sa nemení podstata, tak sa nemení ani pravda, ktorú stále pripomínam Tebe, Mojka, aby si ju vhodne tlmočila deťom: len stála starosť o spásu duše je zárukou, že dobre pracujem, dobre žijem pre svoju rodinu, pre svoj rod, pre osov celého ľudstva.“ (s. 320). Pred Vianocami v roku 1945 deti nabádal, aby boli dôsledne katolícke v živote.

Záznamy obsahujú ale aj politické a filozofické úvahy, reflexie, sebareflexie a možno tak trochu aj spytovanie svedomia človeka, ktorý očakával blízky koniec. V istom zmysle sa denníky politika Macha, dôsledného zástancu slovenskej štátnosti, dajú chápať aj ako obhajoba alebo trochu nadnesene povedané „óda na štátnosť“. V súvislosti s vyjadreniami obžalobcu Antona Rašlu na súde o „krachu slovenského štátu“ si Mach na sviatok sv. Štefana v roku 1946 poznamenal: „Slovenský